

Προσβολές τιμής μέσω διαδικτύου, μια κοινωνική μελέτη για τις παραβιάσεις των άρθρων 361,362 και 363 του Ποινικού κώδικα

Δημήτριος Σκαφιδάς

Μηχανικός Αυτοματισμού ΠΑ.Δ.Α 2018

Διπλωματική Εργασία

υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής
Δαλακούρας Θεοχάρης

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την ηη/μμ/εεεε

Όνοματεπώνυμο 1

Όνοματεπώνυμο 2

Όνοματεπώνυμο 3

.....

.....

.....

Δημήτριος Σκαφιδάς

Περίληψη

Η κοινωνία αλλάζει, μεταμορφώνεται ή πιο απλά προσαρμόζεται στις ανάγκες του πολίτη, με το διαδίκτυο να ριζώνει βαθιά στην καρδιά της νέας αυτής πολιτείας, αυξάνοντας έτσι την ήδη ακατάπαυστη χρήση του. Με αποτέλεσμα, η κοινωνία να ψηφιοποιείται και να λαμβάνει μια πιο απρόσωπη υπόσταση. Οι αποστάσεις εκμηδενιστήκαν και όλη η χώρα έγινε μια μεγάλη γειτονιά. Στην συγκεκριμένη επιστημονική μελέτη διερευνώνται θέματα εξύβρισης, δυσφήμισης και συκοφαντικής δυσφήμισης που τελούνται στο διαδίκτυο. Το θεωρητικό κομμάτι αναφέρεται στην ιστορικής σημασίας ανάγκη της ανθρώπινης κοινωνίας για την δημιουργία και καταγραφή των πρώτων νόμων, από τον κώδικα του Χαμουραμπί μέχρι την σημερινή Ελλάδα. Έπειτα γίνεται αναφορά στις υπάρχουσες διατάξεις για τα συγκεκριμένα αδικήματα, καθώς και στις προβλεπόμενες ποινές. Στο τέλος της θεωρητικής προσέγγισης θα αναλυθούν οι κοινωνικές επιδράσεις αυτής της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με την χρήση διαδικτυακής φόρμας και είναι μικτή, δηλαδή περιέχει ποσοτικά καθώς και ποιοτικά ερωτήματα. Το δείγμα συλλέχτηκε από Έλληνες πολίτες, χρήστες του διαδικτύου, δεκαοκτώ ετών και άνω. Στο Ερευνητικό κομμάτι γίνεται στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας για την διατύπωση συμπερασμάτων που στόχο έχουν να δώσουν στον αναγνώστη μια ρεαλιστική εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης.

Λέξεις Κλειδιά:

Έγκλημα

Νόμος

Προσβολή Τιμής

Διαδίκτυο

Κοινωνία

Δυσφήμιση

Εξύβριση

Abstract

Community changes, transforms, or simply adapts to the needs of the citizens, with the internet rooting deep in the heart of this new society, thus increasing its already incessant use. As a result of this, society becomes digitized and takes on a more impersonal existence. Distances were annihilated and the whole country (Greece) became one big neighborhood.

In this scientific study, issues of libel are: insults and defamation that are carried out on the internet are investigated. In the theoretical part, it refers to the historically important need of human society for the creation and recording of the first laws. From Hammurabi's Code to today's Greece. Then reference is made to the existing provisions for the specific offences, as well as to the prescribed penalties. At the end of the theoretical approach, the social effects of this criminal behavior shall be analyzed.

The data were collected using an online form and the method is mixed, i.e. it will contain quantitative as well as qualitative questions. The sample was collected from Greek citizens, users of internet, at least eighteen years old.

In the Research part, a statistical analysis of the research results is carried out in order to formulate conclusions that aim to give the reader a realistic picture of the existing situation.

Keywords:

Crime

Law

Offense of honor

Internet

Society

Defamation

Insult

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την στήριξη τους στις επιλογές μου ακόμα και δεν συμφωνούν απολύτως με αυτές. Στην συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Δαλακούρα Θεοχάρη για την παρότρυνση και εμπιστοσύνη που μου έδωσε ώστε να γραφτεί αυτή η επιστημονική μελέτη.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων	4
1 Εισαγωγή	5
1.1 Πρόβλημα – Σημαντικότητα του θέματος	5
1.2 Σκοπός - Στόχος	6
1.3 Συνεισφορά	6
1.4 Διάρθρωση της μελέτης	6
2 Βιβλιογραφική Επισκόπηση – Θεωρητικό Υπόβαθρο	7
2.1 Εισαγωγή	7
2.2 Ιστορική Αναδρομή	7
2.2.1 Εισαγωγή	7
2.2.2 Ορισμοί	7
2.2.3 Πρώτες κοινωνίες	9
2.2.4 Ιστορία νόμων	10
2.2.5 Αυτοκρατορίες (Ρωμαϊκή Βυζαντινή, Οθωμανική)	13
2.2.6 Συμπεράσματα	18
2.3 Νομικό πλαίσιο	19
2.3.1 Εισαγωγή	19
2.3.2 Διακρίσεις εγκλημάτων τιμής	20
2.3.3 Ιδιαιτερότητα των εγκλημάτων τιμής στο διαδίκτυο	20
2.3.4 Ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων τιμής στο νέο ποινικό κώδικα	21
2.3.5 Ποινική δίωξη εγκλημάτων κατά της τιμής τελούμενων στο διαδίκτυο	24
2.3.6 Αστική αποζημίωση θύματος	24

2.3.7 Λόγοι άρσης αδικού	26
2.3.8 Ζητήματα παραγραφής	26
2.4 Κοινωνία	26
2.4.1 Εισαγωγή	26
2.4.2 Ανθρώπινα Δικαιώματα	27
2.4.3 Το Έγκλημα στην Κοινωνία	28
2.4.4 Διαφορετικότητα και στερεότυπα	29
2.4.5 Αντιλήψεις	29
2.4.6 Προσβολή της τιμής	31
2.4.7 Προσβολή τιμής στο Διαδίκτυο	32
2.4.8 Επιπτώσεις της προσβολής της τιμής	33
2.4.9 Συμπεράσματα	36
3 Μεθοδολογία	37
3.1 Αναφορά στην έρευνα	37
3.2 Ερωτήματα	37
3.3 Αποτελέσματα	40
4 Επίλογος	56
4.1 Σύνοψη και συμπεράσματα	56
4.2 Όρια και περιορισμοί της έρευνας	57
4.3 Μελλοντικές Επεκτάσεις	57
5 Βιβλιογραφία	58
5.1 Νομολογία	58
5.2 Ελληνική Βιβλιογραφία	58
5.3 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	59

1 Εισαγωγή

1.1 Πρόβλημα – Σημαντικότητα του θέματος

Στην Ελληνική κοινωνία και ειδικότερα κατά το διάστημα της πανδημίας του 2020 και έπειτα ο ηλεκτρονικός υπολογιστής έγινε το βασικό μέσο επικοινωνίας εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων. Οι αποστάσεις μειώθηκαν και αυτό μας έκανε ευάλωτους σε προσβολές, δυσφημήσεις είτε πραγματικές είτε αναληθείς. Στην παρούσα

ακαδημαϊκή έρευνα θα αναλυθούν τα φαινόμενα προσβολής της τιμής των πολιτών, ως θύτες αλλά και ως θύματα, καθώς και οι απόψεις τους σχετικά με το υπάρχον νομικό σύστημα.

1.2 Σκοπός - Στόχος

Σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι μια έγκυρη μελέτη πάνω στα αδικήματα κατά της ανθρώπινης τιμής που λαμβάνουν χώρα στο διαδίκτυο.

Στόχος αυτή της έρευνας είναι μια ρεαλιστική ανάλυση των συνθηκών που επικρατούν στον κυβερνοχώρο σχετικά με τις προσβολές τιμής και πιο συγκεκριμένα: την εξύβριση, την δυσφήμιση και την συκοφαντική δυσφήμιση, ώστε να ενημερωθεί επί το πλείστον η νομοπαρασκευαστική κοινότητα.

1.3 Συνεισφορά

Σχετικά με την βιβλιογραφική μελέτη, ένα γενναίο μέρος της εργασίας προήλθε από ξενόγλωσση βιβλιογραφία, καθώς τουλάχιστον τα κοινωνικά φαινόμενα αποτελούν ένα πεδίο διεθνούς ενδιαφέροντος. Η νομοθεσία δεν θα μπορούσε να μην βρίσκεται κατά πλεόνασμα στην ελληνική γλώσσα αφού ασκείται στην ελληνική επικράτεια. Στο ιστορικό κομμάτι χρησιμοποιήθηκαν τόσο ξενόγλωσσες όσο και ελληνικές πηγές για μια πιο σφαιρική προσέγγιση.

1.4 Διάρθρωση της μελέτης

Ένα κέντρισμα για το περιεχόμενο της εργασίας παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 2.1. Το Κεφάλαιο 2.2 συζητά για την δημιουργία των πρώτων νόμων και την συνεισφορά τους στην ανθρώπινη ιστορία. Στο Κεφάλαιο 2.3 αναφερόμαστε στο υπάρχον νομικό σύστημα. Στο Κεφάλαιο 2.4 αναπτύσσουμε τον κοινωνικό αντίκτυπο. Και τέλος στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζουμε την μελέτη καθώς και τα ευρήματα αυτής.

2 Βιβλιογραφική Επισκόπηση – Θεωρητικό Υπόβαθρο

2.1 Εισαγωγή

Κοινό τόπο πλέον αποτελεί η διαπίστωση ότι η συνεχής και αυξανόμενη χρήση του διαδικτύου και των τεχνολογιών επικοινωνίας διασυνδέεται ευθέως με την τέλεση παλαιών και νέων αδικημάτων (Δαλακούρας, 2018). Το έγκλημα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας. Στη πολιτεία λειτουργεί ως ένας οργανισμός μέσο στον οποίο μεταβάλλονται οι εκφάνσεις τα μέσα τέλεσης αλλά και το νομικό πλαίσιο που τη διέπει (Μαγκακης, 1984). Από αυτό τον τρόπο, το έγκλημα παίρνει διαφορετικές μορφές και περιεχόμενο ανάλογα με την εποχή, τις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες αλλά και τάσεις.

Από την άλλη, τα νέα μέσα τεχνολογίας αλλά και το διαδίκτυο το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας, εξυπηρετούν εκατομμύρια χρήστες σε όλο τον κόσμο (Α.Ζάννη, Το διαδικτυακό έγκλημα, 2005, εκδόσεις Σάκκουλα) κι έχουν δημιουργήσει καινούργια νομικά ζητήματα στο πλαίσιο της εγκληματικότητας .

2.2 Ιστορική Αναδρομή

2.2.1 Εισαγωγή

Έναυσμα του παρόντος κεφαλαίου αποτελούν οι νόμοι και πώς αυτοί διαμόρφωσαν τις κοινωνίες. Αρχικά, βλέπουμε κάποιους ορισμούς και στη συνέχεια παρατηρούμε τους κανόνες που διαμόρφωσαν τις πρώτες κοινωνίες και πώς αυτοί βοήθησαν για την αρμονικότερη συνύπαρξη των ανθρώπων. Στην συνέχεια, γίνεται αναφορά για την Απέλλα και την Αγορά και έπειτα περνάμε στην ανάλυση των αυτοκρατοριών της Ρώμης, του Βυζαντίου και της Οθωμανικής. Τέλος βλέπουμε την δημιουργία του ελληνικού κράτους από τη βασιλεία στη δημοκρατία στο παρόν νομικό σύστημα.

2.2.2 Ορισμοί

Όσον αφορά τους κανόνες, αυτοί αποτελούν την φωνή της κοινωνίας μας, η οποία μας δείχνει τον δρόμο για το πώς θα πορευτούμε. Δημιουργούνται από τους ανθρώπους για να εκπληρώσουν την ανάγκη των ανθρώπων για συνύπαρξη και συμβίωση. Είναι θα λέγαμε το πρότυπο συμπεριφοράς και δράσης, που κατά βάση της

κοινωνίας θεωρείται απαραίτητο στοιχείο για να κυλήσει η ζωή πιο ομαλά. Παρότι οι κανόνες είναι η φωνή της κοινωνίας, πρέπει να εισακούεται και η συμφωνία των μελών της. Τα περισσότερα μέλη της κοινωνίας που εισακούν έναν κανόνα έχουν αποδεχθεί την ύπαρξη της αναγκαιότητας του. Υπάρχουν και οι ηθικοί κανόνες που σχετίζονται άμεσα με τις υψηλές αξίες της ζωής και για το πώς πρέπει να ζει ένας άνθρωπος. Η συλλογική ζωή για να ευδοκιμήσει χρειάζεται ως απαραίτητο στοιχείο τους κανόνες, καθώς έχουν φτιαχτεί με στόχο την διευκόλυνση της ζωής μας (Καράμπελας, Δημήτρης 2008).

Γενικά, νόμο θεωρούμε έναν όρο που χρησιμοποιείται στο δίκαιο. Ουσιαστικά οι νόμοι αποτελούν τους κανόνες που βοηθούν στην ανάπτυξη των σχέσεων των πολιτών μεταξύ τους, αλλά και με το κράτος. Οι νόμοι είναι βασισμένοι στις αρχές του Συντάγματος, διαφορετικά θεωρούνται αντισυνταγματικοί και σταματούν να βρίσκονται σε ισχύ. Όσον αφορά το νομοθετικό έργο, δηλαδή την ψήφιση και σύνταξη των νόμων, αυτό είναι ευθύνη της Βουλής και γίνεται από όλους τους βουλευτές. Νομικός κανόνας ή νόμος θεωρείται ο υποχρεωτικός κανόνας που έχει θεσπιστεί από κάποια κρατική αρχή που ασκεί εξουσία. Οι νόμοι αλλάζουν όταν δεν εξυπηρετούν πια τις ανάγκες που οδήγησαν στην δημιουργία τους ή όταν τροποποιούνται οι κοινωνικές αντιλήψεις. Σε αυτό το σημείο οι νόμοι τροποποιούνται ή καταργούνται. (Kant, I. 1887).

Ως πρώτος νομοθέτης της ανθρωπότητας θεωρείται ο Χαμουραμί, του οποίου οι νόμοι είχαν καταλυτικό ρόλο για τα μετέπειτα νομικά συστήματα αυτοκρατοριών και λαών. Η νομοθεσία ήταν πολύ αυστηρή και δεν υιοθετήθηκε από τους Έλληνες. Ως παράδειγμα, όλα τα παραπτώματα κατά του κράτους και κατά του βασιλέως επέσυραν θανατική ποινή. (Καράμπελας Δημήτρης, 2008).

Η σημερινή κοινωνία βασίζεται ως επί το πλείστον στο καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα. Φυσικά και δεν ήταν πάντα έτσι, καθώς οι κοινωνίες και τα άτομα εξελίσσονται και αλλάζουν συνεχώς. Οι πρώτες (προϊστορικές) κοινωνίες δημιουργήθηκαν με βάση το κοινωνικό συμβόλαιο, για τη σύναψη συνεργασίας. Οι μεγαλύτερες και οι πρώτες κοινωνίες είχαν ως βάση τους τον καταμερισμό εργασίας και συνήθως πάνω σε αυτό βάσιζαν τους νόμους και τους κανόνες τους. Π.χ. η αρχαία ελληνική κοινωνία δεν επέτρεπε στην γυναίκα να δουλεύει, αλλά όριζε ως καθήκον και υποχρέωση της να φροντίζει το σπίτι. Επίσης μόνο όσοι πολίτες είχαν μια σειρά προϋποθέσεων μπορούσαν να ψηφίσουν. Έπειτα στις κοινωνίες του Μεσαίωνα παρατηρούμε διαφορετικούς κανόνες, συστήματα οργάνωσης και νόμους. Με την πτώση της Δυτικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η Ευρώπη έζησε μεγάλο πλήγμα με αποτέλεσμα

όλοι οι νόμοι, η οργάνωση και οι κανόνες να αλλάξουν δραματικά ακόμα και στον ελληνικό χώρο, π.χ. ο τρόπος ανάπτυξης των κοινωνιών βασίστηκε ως επί το πλείστον στο φεουδαρχικό σύστημα, ένας κανόνας ή σύμφωνο που υπήρχε μεταξύ των κατώτερων επιπέδων της κοινωνίας με τα ανώτερα στρώματα. Τον 15^ο αιώνα έχουμε μια μεγάλη άνοδο των κοινωνιών, αλλαγή των όσων κανόνων προϋπήρχαν. Σε αυτό οφείλεται ο Διαφωτισμός και οι ιδεολογίες του θετικισμού, που δείχνουν πως τα ανθρώπινα όντα εξελίσσονται. Έπειτα πολύ σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η βιομηχανική επανάσταση, όπου κι έχουμε την εμφάνιση μιας νέας τάξης, το προλεταριάτο με βάση την οποία οι άνθρωποι αντάλλαξαν καθημερινή εργασία με μισθό από τους βιομήχανους. (Καράμπελας, Δημήτρης 2008).

2.2.3 Πρώτες κοινωνίες

Αρχικός τύπος κοινωνίας είναι η πρωτόγονη κοινωνία, όπου η παραγωγή γίνεται με την συμμετοχή ολόκληρης της κοινωνίας, με βασικό χαρακτηριστικό η κοινωνία να μην χωρίζεται σε τάξεις, καθώς δεν υπάρχει κάποιος που διοικεί την κοινότητα. Αυτό το σχήμα ανήκει στις αγροτικές κοινωνίες, όπως και στην κλασσική αρχαιότητα που κάνουμε λόγο για αγροτική κοινωνία. Ως τρόπο παραγωγής φαίνεται να έχει την δουλεία, με την κοινωνία να είναι χωρισμένη και διαμοιρασμένη στις τάξεις ελεύθεροι και δούλοι. Στις αγροτικές ανήκουν επίσης το Βυζάντιο, η Οθωμανική αυτοκρατορία και η δυτική φεουδαρχία, με βασική κοινωνική διάρθρωση τον χωρισμό των τάξεων σε φεουδάρχες και δουλοπάροικους. Το κάθε κοινωνικό σύστημα με τους κανόνες του δεν εμφανίζεται αυτόματα, αλλά προκύπτει μέσα από τους κόλπους του προηγούμενου. Οι αγροτικές κοινωνίες λειτουργούσαν με βάση τους κανόνες οικονομίας που διατηρήθηκαν για πολλά χρόνια' ειδικότερα οι νόμοι στην αρχαία Ελλάδα πέρασαν από πολλές διακυμάνσεις. (Castoriadis C., 1991).

Απαρχή της οργάνωσης της Ελληνικής κοινωνίας αποτελεί η Μυκηναϊκή εποχή. Επικρατούσε μοναρχία με επικεφαλής τον WA-NA-KA, ο οποίος είχε τις εξουσίες στα χέρια του, αποφάσιζε και θέσπιζε τους νόμους για τους πολίτες. Οι κάτοικοι των περιοχών αποτελούσαν τους δήμους, οι οποίοι ήταν οργανωμένοι σε χωριά, γύρω από το διοικητικό κέντρο, το ανάκτορο. Όπως και στην αρχαία Ελλάδα, έτσι στην Μυκηναϊκή κοινωνία, ο δήμος κατέχει εξέχουσα θέση στις λήψεις αποφάσεων, αφού παίρνει αποφάσεις, όπως π.χ. το δικαίωμα της ψήφου. Στην κατώτερη βαθμίδα ήταν οι δούλοι, οι

οποίοι αναλάμβαναν τις αποφάσεις για τον έλεγχο των στρατευμάτων ή μιας ομάδας εργατών. (Τρωιάνος Σπυρίδων & Βελισσαροπούλου-Καράκωστα, Ιουλία 2010).

2.2.4 Ιστορία νόμων

Όσον αφορά την αρχαιότητα, οι νόμοι δεν γράφονταν αλλά οι ευγενείς τους ερμήνευαν με βάση τα οφέλη τους. Με το πέρασμα των χρόνων όμως, το πλήθος εξαγριώθηκε με αυτή την πρακτική και, επειδή υπήρχαν κατάλογοι δημόσιοι που έθεταν δημόσιες λειτουργίες και συνήθειες, απαίτησαν την καταγραφή των νόμων. Οι παλαιότεροι κώδικες είναι ως επί το πλείστον ακατέργαστοι και έχουν σύνθεση με ονόματα νομοθετών, οι οποίοι έπρεπε να διευθετήσουν το έργο της ταξινόμησης και καταγραφής των νόμων. Πολύ σημαντική για τους αρχαϊκούς νόμους ήταν η ανθρωποκτονία, η οποία κάθε εποχή είχε και διαφορετική διάσταση. Επίσης κάτω από τα αριστοκρατικά καθεστάτα δημιουργήθηκε ο νόμος της πόλης – κράτους, ο νόμος δηλαδή θα έπρεπε να είναι ο απόλυτος κυρίαρχος στους ανθρώπους. Γραπτό σύνταγμα δεν υπήρχε, διότι το πολίτευμα μπορούσε να αλλάξει καθημερινώς με την πτώση ή την άνοδο ενός κόμματος. (Βλάχος Α., 1998).

Κατά το τέλος της αρχαϊκής περιόδου έχουμε τις πρώτες καταγραφές νόμων στην Ελλάδα. Η Σπάρτη βασίστηκε στους νόμους του Λυκούργου, ο οποίος ήταν υπαρκτό πρόσωπο και έλαβε χρησμό από την Πυθία για να τους κατοχυρώσει. Έτσι η Σπάρτη οδηγήθηκε στην "εunoμία", κατοχυρώνοντας θεσμούς, οι οποίοι θα αντέξουν με την πάροδο των χρόνων και δεν θα μεταβάλλονται. Νομοθετεί υπέρ του αναδασμού της γης και καταργεί χρυσά και αργυρά νομίσματα, για να μπορέσει η Σπάρτη να γίνει απλή και πρακτική. (Βλάχος Α, 1998).

Την ίδια περίοδο στην Αθήνα συναντούμε τον Δράκοντα ως πρώτο νομοθέτη, ενώ πριν αυτού υπήρχαν έξι άρχοντες γνωστοί ως θεσμοθέτες, οι οποίοι θεσμοθετούσαν άγραφους νόμους. Αυτοί οι νόμοι που ονομάζονται θεσμοί ή διατάξεις ήταν τόσο αυστηροί που έμειναν γνωστοί ως "δρακόντιοι νόμοι". Υπήρχαν πολύ αυστηρές τιμωρίες ακόμα και για πιο απλά ζητήματα π.χ. η τεμπελιά ή η κλοπή ενός φρούτου τιμωρούνταν με θάνατο. Ο Δράκων έκανε, όμως, έναν πολύ σημαντικό διαχωρισμό στο φόνο εκ προ μελέτης και στο φόνο εξ αμελείας, δίνοντας στον Άρειο Πάγο τη δικαιοδοσία του φόνου εκ προ μελέτης και οι φόνοι εξ αμελείας θα δικάζονταν από τους πενήντα δικαστές που όρισε. (Αδάμ-Μαγνήσαλη Σοφία, 2004).

Παρατηρούμε πως η πολιτική εξουσία μπορεί να ασκηθεί σε έναν συγκεκριμένο λαό μέσω της βοήθειας των νόμων. Η αρετή της δικαιοσύνης διαδραμάτιζε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, καθώς ήταν η βασική προϋπόθεση για την πολιτική οργάνωση των θεσμών της κοινωνίας, για αυτό και αποτέλεσε ένα από τα καθοριστικά γνωρίσματα των πολιτών και της πολιτικής κοινωνίας. Έτσι στόχος και βασική επιδίωξη του δικαίου είναι η ρύθμιση της εξωτερικής ανθρώπινης συμπεριφοράς σε όποιο τομέα και αν αυτή εκδηλώνεται: πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό. Για να μπορέσει αυτό να επιτευχθεί πρέπει πρώτα από όλα το δίκαιο πρέπει να ρυθμίζει θετικά την κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων. (Αδάμ-Μαγνήσαλη Σοφία, 2004).

Ήδη από την εποχή του Αριστοτέλη, γνωρίζουμε πως ο άνθρωπος διαφοροποιείται από τα άλλα όντα, αφού είναι στη φύση του να ζει σε πολιτειακά οργανωμένη κοινωνία, «ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον ἐστίν». Βλέπουμε λοιπόν την αναγκαιότητα της ύπαρξης νόμων, θεσμών και κανόνων που ήταν παράλληλοι ή προέρχονταν από τη λαϊκή επιθυμία, ήταν δηλαδή δημοκρατικής φύσεως. Στη σημερινή κοινωνία, το δίκαιο επιτυγχάνει αυτό το στόχο του με τους κανόνες του, οι οποίοι χωρίζονται, ανάλογα με τον τρόπο που αντιμετωπίζονται από την ανθρώπινη συμπεριφορά, σε απαγορευτικούς και επιτακτικούς. Για αυτό και ο άνθρωπος, ως νομοταγής πολίτης, έχει συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις. (Αδάμ-Μαγνήσαλη Σοφία, 2004).

Πιο συγκεκριμένα, κατά τη Γεωμετρική εποχή (9ος - 6ος π.Χ. αιώνας), έχουμε την εμφάνιση του θεσμού της πόλης - κράτους. Γενικότερα, στις αρχές της περιόδου έχουμε την επικράτηση της βασιλείας, που έχει μια φυλετική οργάνωση, στην οποία ο βασιλιάς είναι ο απόλυτος άρχοντας και διοικεί τους πολίτες. Πριν την περίοδο της βασιλείας επικρατούσε το άστυ και όχι η πόλη, δηλαδή υπήρχαν μεγάλοι οικισμοί που αποτελούσαν έδρα του θεσμού διοίκησης. Κάποια από τα γνωρίσματα της κοινωνίας ήταν πως τα κοινά ζητήματα διοικούνταν από τους ευγενείς, η ύπαρξη δουλείας ήταν γνωστή σε όλο τον ελληνικό χώρο, υπήρχε καλλιεργήσιμη γη που άνηκε κατά το ήμισυ στο δήμο και σε πρόσωπα και τα μέσα ανταλλαγής που χρησιμοποιούνταν ήταν τα μέταλλα. (Macdowell Douglas, 1986).

Επίσης, κατά την αρχαϊκή περίοδο έχουμε κάποια τυραννικά πολιτεύματα, που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των κοινωνιών. Ο τύραννος προσπαθεί να υπερασπιστεί τα αιτήματα των καταπιεσμένων πολιτών ενάντια της αριστοκρατείας. Στις πόλεις που γνώρισαν το καθεστώς αυτό, το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο

εξακολουθούσε να υπάρχει, αλλά ο τύραννος είχε όλες τις εξουσίες στα χέρια του και εξασκούσε δημαγωγική κυβέρνηση. Έπαιρνε μέτρα κατά των πλουσίων και έκανε μεγάλα έργα στις πόλεις. Τα τυραννικά καθεστώτα διαδέχθηκαν τα ολιγαρχικά, όπως το πολίτευμα της Σπάρτης. (Macdowell Douglas, 1986).

Έπειτα την κλασσική εποχή (5ος - 4ος π.Χ. αιώνας) έχουμε την περίοδο της δημοκρατίας, με τον Κλεισθένη να επιφέρει σημαντικές μεταρρυθμίσεις, όπως η καθιέρωση νέας οργάνωσης του χώρου. Με τις νέες δομές, οι πολίτες δεν κατατάσσονταν σε σώμα που θεμελιώνονταν στην συγγένεια. Στη δημοκρατία η εξουσία ασκείται από τον δήμο που συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στο νομοθετικό τομέα ο ρόλος της εκκλησίας του δήμου ήταν απαραίτητος και κυρίαρχος, αφού υιοθετούσε ή απέρριπτε τις προτάσεις του νόμου ανεξάρτητα από τη γνώμη της Βουλής. Οι πολίτες ήταν εκείνοι που αποφάσιζαν για όλα τα σημαντικά θέματα, όπως την σύναψη συμμαχιών ή ειρήνης, την απονομή ηθικών αμοιβών. Επίσης υπήρχαν δύο πολύ σημαντικές δικαστικές αρμοδιότητες ο οστρακισμός και η εισαγγελία. Στην εισαγγελία κατήγγειλαν στη λαϊκή συνέλευση ένα αδίκημα που επηρέαζε την ασφάλεια της πόλης, με απόφαση που λαμβάνονταν είτε από τη Βουλή, είτε από την εκκλησία. Ο οστρακισμός αποτελεί ιδιαίτερη διαδικασία της εκκλησίας του δήμου, όπου με ψηφοφορία αποφασίζονταν αν κάποιος πολίτης ήταν ή όχι επικίνδυνος για την πολιτεία. Άλλο σημαντικό όργανο για τη δημοκρατία ήταν το δικαστήριο του Άρειου Πάγου, το οποίο είχε απεριόριστες αρμοδιότητες για την εκδίκαση αδικημάτων, έπειτα όμως η αρμοδιότητα του περιορίστηκε στην εκδίκαση υποθέσεων ανθρωποκτονίας. Τέλος κάποια από τα χαρακτηριστικά του αθηναϊκού συστήματος απονομής της δικαιοσύνης ήταν τα εξής, ήταν ανοικτό, αφού συμμετείχαν όλοι ακόμα και δημόσια όργανα, ήταν δημοκρατικό, είχε χαρακτήρα αγωνιστικό, καθώς όλοι οι διάδικοι αγωνίζονταν να πείσουν με επιχειρήματα το σώμα των δικαστών, δεν υπήρχαν επαγγελματίες νομικοί ή δικαστές, αλλά υπήρχαν μόνο ερασιτέχνες. (Macdowell Douglas, 1986).

Έπειτα περνάμε στην Ελληνιστική εποχή (4ος - 1ος π.Χ. αιώνας), όπου την περίοδο αυτή έχουμε βασιλεία, χωρίς να εξαφανίζονται οι πόλεις-κράτη. Εδώ εστιάζουμε περισσότερο στην Αίγυπτο, καθώς διοικείται από μονάρχες της μακεδονικής αυλής. Τα ελληνιστικά βασίλεια της Ανατολής συνεχίζουν την παράδοση των Μακεδόνων και θα τα χαρακτηρίζαμε ανομοιογενείς ως προς την εδαφική τους επικράτεια και την εθνική τους σύνθεση. Το ελληνικό στοιχείο των μοναρχιών είχε διαφορετικές αρετές όπως η ευσέβεια, η φιλανθρωπία, η δικαιοσύνη και η λατρεία προς τους ηγεμόνες. Η πιο γνωστή

λειτουργία δικαίου ήταν εκείνη της ελληνιστικής Αιγύπτου, που βλέπουμε ότι την περίοδο εκείνη υπήρχαν προστάγματα και διαγράμματα, καθώς ο όρος νόμος δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, λόγω του ότι παρέπεμπε σε κανόνα. Γενικότερα οι εφαρμοστέοι κανόνες δεν σχετίζονταν με την αρχή της προσωπικότητας του δικαίου, αλλά με τη γλώσσα του εγγράφου, π.χ. αν το έγγραφο ήταν γραμμένο στα ελληνικά. Η υπόθεση ακόμα και αν σχετίζονταν με Αιγύπτιους θα δικάζονταν από τους χρηματιστές και το αντίστροφο. Στην Αίγυπτο συνυπάρχουν το δίκαιο των ελληνικών πόλεων της Αιγύπτου, το βασιλικό δίκαιο με τις διατάξεις των μονάρχων, ο Μωσαϊκός νόμος των Ιουδαίων και το ιθαγενές δίκαιο των Αιγυπτίων. (Τρωιάνος Σπυρίδων & Βελισσαροπούλου-Καράκωστα, Ιουλία, 2010).

Όσον αφορά την Απέλλα στην αρχαία Σπάρτη, αυτή αποτελούσε την συνέλευση των πολιτών, γνωστή και ως εκκλησία, όπως υπήρχε και σε πολλές πόλεις-κράτη. Αποτελεί αντιστοιχία της εκκλησίας του δήμου. Συμμετείχαν οι Σπαρτιάτες άνω των 30 ετών που είχαν έκταση γης ή είχαν άλλο εισόδημα, με εξαίρεση τους φτωχούς και τους είλωτες. Η Απέλλα αποφάσιζε για όλες τις σημαντικές αποφάσεις (συμμαχίες, συμφωνίες, πολέμους), αλλά η απόφασή της περιοριζόταν στο να εγκρίνει ή να απορρίπτει προτάσεις της γερουσίας. Η εκλογή για τη λήψη αποφάσεων γίνονταν δια βοής και συγκαλούνταν από τους γέροντες και τους βασιλείς. (Βλάχος, Α., 1998).

Η Αγορά της Αθήνας αποτελούσε φιλοσοφικό, κοινωνικό, διοικητικό, οικονομικό και πολιτικό κέντρο της. Ήταν το επίκεντρο το δημόσιου βίου, καθώς υπήρχαν διάφορες οργανώσεις όπως δίκες, διαβουλεύσεις, εκλογές, τελετές, θεατρικά δρώμενα, στρατιωτικά γυμνάσια και αθλητικοί αγώνες. Αποτελούσε επίσης τόπο συγκέντρωσης της εκκλησίας του (Δήμου. Βλάχος, Α., 1998).

2.2.5 Αυτοκρατορίες (Ρωμαϊκή Βυζαντινή, Οθωμανική)

Έπειτα, σχετικά με τις αυτοκρατορίες έχουμε την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία και τον Ρωμαϊκό ελληνισμό (1ος π.Χ. - 4ος μ.Χ. αιώνας), όπου έχουμε περίοδο βασιλείας. Στον Βασιλιά η Σύγκλητος αναθέτει την στρατιωτική, πολιτική, δικαστική, θρησκευτική εξουσία, την σύγκληση των λαϊκών συνελεύσεων και η θέσπιση δικαίου. Η Σύγκλητος είναι αυτή που αποφασίζει για την θέσπιση του βασιλιά, διότι η βασιλεία δεν είναι κληρονομική. Το 620 π.Χ. έχουμε μια αναταραχή με την οποία το γειτονικό φύλο των Ετρούσκων καταλαμβάνει την περιοχή της Ρώμης και έχουμε θρησκευτικές, πολιτικές και πολεοδομικές αλλαγές. Μετά την ανατροπή της βασιλείας έχουμε τους δύο άρχοντες,

οι οποίοι είναι κυρίαρχοι της απόλυτης εξουσίας στη θέση του βασιλιά. Έπειτα το 31π.Χ. περνάμε στην ηγεμονία όπου ο ηγεμόνας ήταν επικεφαλής της διοικητικής ιεραρχίας με βοηθό το συμβούλιο. Ως επί το πλείστον, τα περισσότερα θέματα που αφορούν το δίκαιο καλύπτονται από το "παλαιό δίκαιο" και όχι από τις αυτοκρατορικές διατάξεις. Όμως με τον υπερτονισμό των εξουσιών του αυτοκράτορα στην τελευταία περίοδο της ρωμαϊκής ιστορίας, τη "Δεσποτεία", έχουμε ως νόμο την αυτοκρατορική διάταξη, που έχει τη μορφή ειδικής ή γενικής διάταξης και οι παλαιότερες μορφές δικαίου είναι πλέον εξασθενημένες. Η απονομή της δικαιοσύνης γινόταν από τους πραιτόρες, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι αξιωματούχοι. Έχουν αυξημένη εξουσία, με το αξίωμα τους να είναι το υψηλότερο. Έχουν την αρμοδιότητα της αναπλήρωσης των υπάτων σε περίοδο απουσίας τους και μπορούν να συγκαλούν και τη Σύγκλητο. Πρέπει να ασχολούνται μόνο με σημαντικά και κρίσιμα για την αυτοκρατορία ζητήματα. Όταν ανέλαβαν τα καθήκοντα τους εξέδωσαν το πραιτορικό ή δικτο, την δημόσια δηλαδή εντολή που εξέδιδαν οι άρχοντες και ήταν δεσμευτική για τους αποδέκτες της, αποτελώντας πηγή δικαίου. Το πραιτορικό ή δικτο, ειδικότερα, αποτελούσε το δεσμευτικό πρόγραμμα του κάθε πραιτόρα για την απονομή της δικαιοσύνης κατά τη διάρκεια της θητείας του. Ο πραιτόρας δεν είχε νομοθετική εξουσία, όμως μέσω του ηδίκτου είχε το δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της προστασίας που θα είχαν οι διάδικοι. (Grant Michael, 2011).

Όσον αφορά την πρόσβαση στην απονομή δικαιοσύνης, στα Ρωμαϊκά δικαστήρια είναι απαγορευτικό να στερηθεί κάποιος την περιουσία του ή να τιμωρηθεί χωρίς δίκη με βασικότερη θεματολογία την τιμωρία εγκλημάτων και την επίλυση διαφορών μεταξύ ιδιωτών. Η Ιουστινιανεία κωδικοποίηση αποτελεί την τελευταία φάση της εξέλιξης του Ρωμαϊκού δικαίου. (Grant Michael, 2011).

Σχετικά με την Βυζαντινή αυτοκρατορία, υπήρχε η αντίληψη πως ο αυτοκράτορας είχε την θεία χάρη με την οποία ορίζονταν ως ο απόλυτος νομοθέτης και μονάρχης του βυζαντινού κράτους. Ήταν ο έμψυχος νόμος, που όμως και ο ίδιος υποτάσσονταν, διότι αναλάμβανε ηθική υποχρέωση απέναντι στο Θεό και τους υπηκόους του να ζει με βάση τους νόμους του. Τα νομοθετήματα του βυζαντινού κράτους υπήρξαν αποτέλεσμα της εξέλιξης του παλαιού Ρωμαϊκού δικαίου, αλλά και της έκδοσης νέων νομοθετημάτων. Το βυζαντινό δίκαιο, όπως θεσπίστηκε, αποτέλεσε για τα νεότερα χρόνια τη βάση της ελληνικής νομικής πραγματικότητας. Τον 4^ο αιώνα μ.Χ. ξεκίνησε η αποκωδικοποίηση των νόμων και τον 5^ο αιώνα ο Θεοδοσίος Β΄ εξέδωσε τον Θεοδοσιανό κώδικα που βοήθησε για στην ενότητα του κράτους και μέχρι την

Ιουστινιανεία εποχή αποτέλεσε το αποκλειστικό όργανο απονομής δικαίου. Η κωδικοποίηση του Ιουστιανού Α΄ αποτέλεσε το τελευταίο στάδιο εξέλιξης του Ρωμαϊκού δικαίου και αποτελούνταν από τρία μέρη: α) τον Ιουστινιανό Κώδικα που περιείχε όλους τους νόμους που ισχύουν από την εποχή του Ανδριανού και ήταν βασισμένος σε νεότερες επεξεργασμένες διατάξεις και σε παλαιότερους κώδικες, β) τον Πανδέκτη που ήταν συλλογή νομοθετημάτων παλαιότερων νομοδιδασκάλων και γ) τις εισηγήσεις που αποτελούσαν διδακτικό εγχειρίδιο με νομική ισχύ. Οι παλιοί ρωμαϊκοί νόμοι άλλαξαν εντελώς ώστε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες για να νομιμοποιηθεί η απολυταρχική εξουσία του αυτοκράτορα και να εκσυγχρονιστούν οι νόμοι. Η επίδραση της ελληνικής παράδοσης και του χριστιανισμού διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στους νόμους του Ιουστιανού, ο οποίος π.χ. βελτίωσε το βιωτικό επίπεδο των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και βοήθησε στην εσωτερική αναδημιουργία του κράτους. Έπειτα από αδρανοποίηση της νομοθετικής δραστηριότητας, έχουμε τον αυτοκράτορα Λέων Γ΄ Ίσαυρο, ο οποίος εξέδωσε νόμους σχετικούς με το κληρονομικό, αστικό και οικογενειακό δίκαιο, βελτίωσε τη θέση της γυναίκας για ίσο μερίδιο στην περιουσία, αναγνώρισε την αποκλειστικότητα του χριστιανικού γάμου και απέκλεισε τη φρενοβλαβία ως λόγο διαζυγίου. Τον 10^ο αιώνα έχουμε περιορισμό του δικαίου μόνο στη σύνταξη ερμηνευτικών νομικών έργων χωρίς να έχουμε κάτι σημαντικό έως το 1204. Από την περίοδο 1204 έως και την άλωση της Κωνσταντινούπολης, το 1453, υπάρχει περιορισμένη ανάπτυξη μόνο σε ζητήματα εκκλησιαστικού περιεχομένου και θέματα που αφορούν το δημόσιο δίκαιο. Τέλος σημαντική υπήρξε η Εξάβιβλος, αφού αποτέλεσε τον πρόδρομο του αστικού δικαίου ακόμα και στην Ελλάδα που η χρήση της ήταν εντυπωσιακή, αφού ίσχυε στην χώρα μέχρι το 1946 που δημοσιεύτηκε ο αστικός κώδικας. (Τρωιάνος Σπυρίδων, 2011)

Η Οθωμανική αυτοκρατορία, πριν τις μεταρρυθμίσεις του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, ήταν ένα σύστημα με διπλές συνιστώσες, την στρατιωτική και την πολιτική διοίκηση. Ο σουλτάνος κατείχε την πρωταρχική θέση στο σύστημα με το κράτος να έχει τον έλεγχο του κλήρου. Για το πολιτικό σύστημα θα λέγαμε πως βασίζεται σε τοπικές διοικητικές μονάδες βασιζόμενο στα χαρακτηριστικά της εποχής. Η πρωταρχική ευθύνη του κράτους έπρεπε να είναι η ασφάλεια της αρμονίας εντός των συνόρων, η επέκταση και υπεράσπιση της χώρας. Το νομικό σύστημα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αποδέχονταν το θρησκευτικό νόμο για τον λαό του. Το κοσμικό νομικό σύστημα Κανών συνυπήρχε με το θρησκευτικό δίκαιο της Σαρία. Η τοπική και κεντρική εξουσία

αποτελούσαν τον συνδυασμό της νομικής διοίκησης. Το νομικό σύστημα ήθελε να επιτρέψει να ενσωματωθούν θρησκευτικά και πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες. Τα ισλαμικά δικαστήρια ήταν τα κύρια δικαστήρια της αυτοκρατορίας που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για μια εμπορική διαφορά ή διένεξη ανάμεσα σε διαδίκους διαφορετικών θρησκειών για αυτό Χριστιανοί και Εβραίοι κατέφευγαν σε αυτά για να επιτύχουν μια ισχυρή απόφαση για ένα θέμα. Δεν επενέβαινε στα μη μουσουλμανικά συστήματα θρησκευτικών νόμων, αν και μπορούσε τυπικά να το κάνει διαμέσου των τοπικών διοικητών. Το σύστημα του δικαίου της Σαρία είναι η ανάπτυξη από έναν συνδυασμό του Χαντίθ, του Κορανίου και των λόγων του προφήτη Μωάμεθ. Το οθωμανικό ισλαμικό νομικό σύστημα ήταν διαφοροποιημένο από τα παραδοσιακά ευρωπαϊκά δικαστήρια. Ο καδής ή δικαστής είχε την προεδρία των ισλαμικών δικαστηρίων. Οι καδήδες ως βασική ενασχόληση είχαν την εποπτεία των τοπικών εθίμων και των παραδόσεων στις περιοχές που ήταν στη δικαιοδοσία τους, όμως δεν επικεντρώνονταν τόσο στο νομικό σύστημα. Ο θεσμός του εφετείου δεν υπήρχε στο δικαστικό σύστημα και για αυτό πολλοί ενάγοντες μετέφεραν τις διαφορές τους από το ένα δικαστήριο στο άλλο. Η ουσιαστική μεταρρύθμιση του οθωμανικού συστήματος έγινε τον 19^ο αιώνα, με το διάταγμα του Γκιουλχανέ το 1839. Με αυτές τις μεταρρυθμίσεις όλοι οι υπήκοοι ανεξαρτήτως θρησκείας μπορούσαν να συμμετέχουν σε δίκαιη δημόσια δίκη. Θεσπίστηκαν επίσης αστικοί κώδικες, κώδικες για την ποινική και κώδικας πολιτικής δικονομίας. Οι μεταρρυθμίσεις έμοιαζαν πολύ στα γαλλικά πρότυπα. (Ναζαμίγε. Finkel C., 2007).

Η ιεραρχία της ελληνικής έννομης τάξης σήμερα έχει την εξής δομή: σύνταγμα/νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος, νόμοι, διεθνές δίκαιο, κανονιστικές πράξεις της διοίκησης. Επομένως ο κυρίαρχος ρυθμιστής είναι το Σύνταγμα. Στην πρώτη τάξη των κανόνων του δικαίου λοιπόν βρίσκουμε τους κανόνες του Συντάγματος και τους ισότιμους με αυτούς κανόνες. Έπεται το κανονιστικό δίκαιο και τελειώνουμε με τις κανονιστικές πράξεις της διοίκησης. (Finkel C., 2007).

Με τον ενθουσιάζοντα αγώνα του 1821 ιδρύθηκαν τα πρώτα τοπικά πολιτεύματα, τα οποία ήταν υπεύθυνα για την προσωρινή διοικητική και στρατιωτική οργάνωση, αλλά και τη σύσταση της Βουλής του Έθνους. Το Σύνταγμα του 1822, το «Προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδας» στόχευε στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Το νέο Σύνταγμα που ακολούθησε ονομάστηκε Νόμος της Επιδαύρου και έχουμε υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής. Το σημαντικότερο των

Συνταγμάτων έγινε το 1827 από την Γ΄ Εθνοσυνέλευση εξέλεξε τον Ιωάννη Καποδίστρια ως κυβερνήτη της Ελλάδος που ψήφισε το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδας, που αποτέλεσε το πιο δημοκρατικό και φιλελεύθερο σύνταγμα για την εποχή του. Την εξουσία ασκούσε ο Καποδίστριας, όπου μετά τη δολοφονία του ψηφίσθηκε το 1832 στο Ναύπλιο το Νέο Σύνταγμα, το οποίο όμως δεν ίσχυσε. Έπειτα περνάμε στην περίοδο της απόλυτης μοναρχίας (1832-1843) του Όθωνος, ο οποίος με την περιφρόνηση που επέδειξε οδήγησε στην εξέγερση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου του 1843 και έτσι μετά την εξέγερση ψηφίσθηκε το νέο Σύνταγμα του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Το Σύνταγμα του 1844 χαρακτηρίστηκε ως σύνταγμα – συμβόλαιο, σύνταγμα – συνθήκη και σύνταγμα – συνάλλαγμα. Κύριος ηγέτης ήταν ο μονάρχης με την κληρονομική του ιδιότητα και η ιδιότητα του χαρακτηριζόνταν απαραβίαστη και ιδιωτική. Η δικαστική εξουσία πήγαζε από εκείνον, η εκτελεστική μέσω των υπουργών του, η νομοθετική από κοινού με την Βουλή. Το Σύνταγμα αναγνώριζε θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα, καθιέρωνε την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Έπειτα έχουμε την πρώτη περίοδο βασιλευόμενης δημοκρατίας (1864-1909), όπου τον Οκτώβριο του 1862 οι πολίτες με εξέγερση ανέτρεψαν την εξουσία του Όθωνα. Έτσι έχουμε την άνοδο της βασιλευόμενης δημοκρατίας με μονάρχη τον Δανό πρίγκιπα Γεώργιο. Στο Σύνταγμα του 1864 έχουμε την επαναφορά της λαϊκής κυριαρχίας του Συντάγματος της Τροιζήνας, όπου αναγνωρίστηκε το ελληνικό έθνος ως φορέας εξουσίας και όχι ο μονάρχης. Όμως ο βασιλιάς διατήρησε το δικαίωμα να συγκαλεί την Βουλή. Αργότερα τον Αύγουστο του 1875 με τον Χαρίλαο Τρικούπη έχουμε την αρχή της δεδηλωμένης, με την οποία ο βασιλιάς διορίζει κυβέρνηση με βάση την θέληση της πλειοψηφίας των βουλευτών. Η δεύτερη περίοδος της αβασίλευτης δημοκρατίας έλαβε χώρα κατά το 1911-1924, ενώ η αναθεώρηση του 1911 επέφερε κάποιες σημαντικές μεταρρυθμίσεις, όπως ενίσχυση ατομικών ελευθεριών, ενίσχυση της προστασίας της προσωπικής ασφάλειας, η φορολογική ισότητα και ο ρόλος της Βουλής αναβαθμίστηκε. Ωστόσο η μικρασιατική καταστροφή, ο εθνικός διχασμός και η έλευση προσφύγων στην Ελλάδα είχε ως αντίκτυπο την Επανάσταση του Σεπτεμβρίου του 1922 και την εγκαθίδρυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και την εγκαθίδρυση του αβασίλευτου δημοκρατικού πολιτεύματος. Με το Σύνταγμα του 1927 έχουμε τον ανώτατο άρχοντα που εκλέγεται από τη Γερουσία και τη Βουλή για πενταετή θητεία. Ο πρόεδρος της δημοκρατίας δεν μετείχε στη νομοθετική λειτουργία, παρόλα αυτά η αβασίλευτη δημοκρατία δεν κατέστητο σημείο αναφοράς του νέου εθνικού οράματος. Η τρίτη περίοδος είναι κατά το

1952-1967 όπου με το Σύνταγμα του 1952 έχουμε την καθιέρωση του Κοινοβουλευτισμού σε βασιλευόμενη δημοκρατία και για πρώτη φορά την κατοχύρωση του δικαιώματος ψήφου και υποψηφιότητας βουλευτικού αξιώματος.

Ακολουθεί το Σύνταγμα του 1975, όπου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ξεκίνησε να έχει πολλές εξουσίες που του επέτρεπαν να ρυθμίζει την πολιτική ζωή. Έπειτα έχουμε τέσσερις αναθεωρήσεις του Συντάγματος του 1975 μια το 1986, μια το 2001, μια το 2008 και άλλη μια το 2019. Η πρώτη αναθεώρηση του Συντάγματος περιόρισε σημαντικά τις αρμοδιότητες του προέδρου της δημοκρατίας, αλλά ήθελε να εξασφαλίσει ομαλή πολιτική ζωή και κοινοβουλευτική σταθερότητα. Στη δεύτερη αναθεώρηση του Συντάγματος έχουμε νέα ατομικά δικαιώματα, νέους κανόνες στην πολιτική ζωή, αναδιοργάνωση και εκσυγχρόνιση της Βουλής. Η τρίτη αναθεώρηση του Συντάγματος έγινε το 2008, όπου καταργήθηκε το επαγγελματικό ασυμβίβαστο, και χαρακτηρίστηκε σύγχρονο και προσαρμοσμένο στις διεθνείς εξελίξεις. Στην τελευταία αναθεώρηση μια από τις μεταρρυθμίσεις ήταν πως η οικογένεια θεωρείται ως θεμέλιο προαγωγής και συντήρησης του έθνους και ο γάμος με τη μητρότητα είναι υπό την προστασία του κράτους. (Βουλή των Ελλήνων, 2019).

2.2.6 Συμπεράσματα

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως ο νόμος είναι μια επινόηση ανθρώπινη που διευκολύνει την κοινωνική συμβίωση και ο άνθρωπος νομοθετεί με βάση αυτή τη πλήρη συναίσθηση της εξέλιξης. Δεν μπορούμε να πούμε πως οι νόμοι χωρίζονται σε ανθρώπινους και θεϊκούς, όμως η πειθαρχία σε αυτούς είναι άμεσα συσχετιζόμενη με τη συμμόρφωση στη θρησκεία. Με την πάροδο των χρόνων και των αιώνων παρατηρούμε κάποια κοινά σημεία στα νομοθετήματα των κοινωνιών μεταξύ τους, αλλά και στη σύγχρονη εποχή. Μέσω αυτών των κοινών διαμορφώθηκαν ανά τα χρόνια οι πόλεις-κράτη και σήμερα οι μεγάλες κοινωνίες.

2.3 Νομικό πλαίσιο

2.3.1 Εισαγωγή

Τα Εγκλήματα της τιμής ρυθμίζονται από τα άρθρα 361 επ. ΠΚ. Προστατευόμενο αγαθό είναι η τιμή ή η υπόληψη ενός προσώπου που αποτελεί μέλος μιας οργανωμένης κοινωνίας και χαρακτηρίζεται από συναλλακτική ευθύτητα. (Παπανδρέου Π, 2012) σε Α.Χαραλαμπίκη, Κατ'άρθρο Ερμηνεία ΠΚ, άρθρο 361, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σσ.1463-1464)

Η τιμή χαρακτηρίζεται από τον αφηρημένο χαρακτήρα της. (Μανωλεδάκης, 1998) Γενικά γίνεται δεκτό ότι τιμή θεμελιώνεται επί της ηθικής αξίας ενός προσώπου και οι παραβιάσεις της μπορούν να εκδηλωθούν είτε με πράξεις είτε και με παραλείψεις. Επιπλέον θα πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα στην τιμή και την υπόληψη με την έννοια του ότι η τιμή είναι η εκτίμηση που απολαμβάνει το άτομο στην κοινωνία με βάση την ηθική αξία που έχει (ΑΠ 691/1996) ενώ υπόληψη είναι το σύνολο της κοινωνικής αξίας που εκδηλώνουν οι τρίτοι για το πρόσωπο αυτό, συνέπεια των ιδιοτήτων και ικανοτήτων που έχει. Άξιο αναφοράς είναι ότι σύμφωνα με τον Κονταξή (Α.Κονταξής. (2000). Ερμ.ΠΚ άρθρο 361,σ.2974) η έννοια της τιμής δεν είναι τόσο ευρεία όσο του δικαιώματος της προσωπικότητας, με αποτέλεσμα, η προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας να μη συμπίπτει πάντα και με την προσβολή της τιμής. Σύμφωνα πάλι με το Μπρούμα το έννομο αγαθό της τιμής και της υπόληψης αποτελεί ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος της προσωπικότητας και όχι κάτι ξεχωριστό. (Α.Μπρούμας. Εγκλήματα κατά της Τιμής Τελούμενα μέσω Ιστολογίων (Blogs).2014 διαθέσιμο από <https://lawandtech.eu/2014/08/25/blogs/>).

Ιδιαίτερη σημασία έχει πότε προσβάλλεται το έννομο αγαθό της τιμής;. Σύμφωνα με τη θεωρία, το έννομο αγαθό της τιμής προσβάλλεται όταν η κοινωνική παράσταση του ατόμου μειώνεται με τη σχετική υποβάθμισή του. Αυτό συμβαίνει, όταν το άτομο κατατάσσεται σε μία κατηγορία στην οποία μειώνεται η κοινωνική του παράσταση ανεξάρτητα από τον λόγο κατάταξης του.(Σπιννέλης., 2006). Το έννομο αγαθό της τιμής και οι αξιόποινες προσβολές του. ΠΧρ, 969) Κατ' αυτό τον τρόπο ακόμα και αν ο προβαλλόμενος έχει διαπράξει αυτό το οποίο του καταλογίζεται, όπως επί παραδειγματι στην περίπτωση που κάποιος φωνάζει δημόσια κάποιον ως κλέφτη, τότε και σε αυτή την περίπτωση υπάρχει προσβολή της τιμής εφόσον ο τρόπος και οι συνθήκες υπό τις οποίες έγινε η πράξη οδηγούν σε μείωση της κοινωνικής παράστασης του προσώπου.

2.3.2 Διακρίσεις εγκλημάτων τιμής

Σχετικά με τη διάκριση ανάμεσα σε εξύβριση και συκοφαντική δυσφήμιση θα πρέπει να πούμε ότι πρώτα εξετάζεται η νομοτυπική μορφή της εξύβρισης (ά. 361 ΠΚ) και μετέπειτα έπονται αυτές της απρόκλητης μορφής της (ά. 361Α ΠΚ), της δυσφήμισης (ά. 362 ΠΚ) και της συκοφαντικής δυσφήμισης (ά. 363 ΠΚ). Ουσιώδης διαφορά ανάμεσα στην πράξη της δυσφήμισης και της πράξη της εξύβρισης αποτελεί ο ισχυρισμός ή η διάδοση γεγονότος (δηλαδή «συμβάν» του εξωτερικού κόσμου, εμπειρικά διαπιστώσιμο και ορισμένο (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2006), που να μπορεί να βλάψει την τιμή του φυσικού προσώπου, η οποία θα πρέπει να γίνεται ενώπιον τρίτου, εκτός του δυσφημούμενου ο οποίος κατανοεί το περιεχόμενο της προσβολής. Αν κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει τότε δεν πληροται καν η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος. (Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε.2006, Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών, Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη, σ. 219.)

Η νομολογία κατ' αυτόν τον τρόπο ορίζει ως εξύβριση, «την έλλειψη εκτίμησης προς τον παθόντα σχετικά με τη συνολική του αξία, ηθική και κοινωνική»(ΑΠ 1543/2005, ΠοινΧρ 2006, σελ. 415 επ., ΑΠ 123/2004, ΠοινΧρ 2005, σελ. 37 επ., ΑΠ 1900/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ. 723 επ.ι) ή ακόμα την χαρακτηρίζει ως «Η αξίωση του προσώπου να μην τυγχάνει αρνητικής αξιολογικής κρίσης ή μεταχείρισης τέτοιας που να δηλώνει έλλειψη εκτίμησης σχετικά με την συνολική αξία του, ηθική και κοινωνική» (ΑΠ 1543/2005, ΠοινΧρ 2006, σελ. 415 επ., ΑΠ 123/2004, ΠοινΧρ 2005, σελ. 37 επ., ΑΠ 1900/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ. 723 επ) ή ακόμα τέλος ως , iii) «Η κοινωνική αξία έναντι τρίτων, η οποία υποτιμάται με εκδήλωση καταφρόνησης» (ΑΠ 534/1999, ΠοινΧρ 2000, σελ. 151 επ.)

2.3.3 Ιδιαιτερότητα των εγκλημάτων τιμής στο διαδίκτυο

Οι νέες τεχνολογίες έχουν οδηγήσει στη δημιουργία νέων μέσων με τα οποία πραγματώνονται τα επιμέρους αδικήματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα εγκλήματα της τιμής μπορούν να λάβουν χώρα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο οποίο αποστέλλεται κάποιο μήνυμα, ενώ κατά δεύτερον μπορούν να λάβουν χώρα μέσω (mailing list) δηλαδή ταχυδρομικών καταλόγων από ομάδα συνδρομητών γνωστών ως subscribers. Επιπλέον η εγκληματική πράξη μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσω ομάδων συζητήσεων

(discussion fora) ή μετέπειτα σχολιασμό σε επιμέρους αναρτήσεις. Τέλος ευρέως γνωστός τρόπος δυσφήμισης ή εξύβρισης του προσώπου αποτελεί το «ανέβασμα» ιστοσελίδας (web page) στον παγκόσμιο ιστό (worldWide Web). (Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, υπ' αριθμόν 1767/2015 απόφαση). Έξαρση παραβιάσεων επίσης έχει πραγματοποιηθεί και με την ευρεία χρήση των νέων μέσων κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, Instagram ή άλλων διαδικτυακών ιστοτόπων (όπως το «YouTube», που πραγματοποιεί διανομή οπτικοακουστικού υλικού – βίντεο, με τη μέθοδο «streaming»), που λειτουργούν ως διεθνές μέσο διακίνησης πληροφοριών, όπου εύκολα οι χρήστες μπορούν να προβαίνουν σε δημοσιεύσεις και σχολιασμούς με υβριστικό, σεξιστικό και συκοφαντικό περιεχόμενο.

Όπως προκύπτει, οι νέες αυτές μορφές δημιουργούν ιδιαίτερους κινδύνους και παρουσιάζουν συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες. Η πρώτη βασική ιδιαιτερότητα έγκειται στην δυνατότητα ανωνυμίας των χρηστών κατά τη χρήση αυτών των μέσων με την ανώνυμη περιήγηση και δημιουργία σχολίων στην πλειοψηφία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης ιδιαιτερότητα του χώρου αυτού αποτελεί η απουσία ελέγχου του παρόχου των συναφών υπηρεσιών ως προς τις δημοσιεύσεις που λαμβάνουν χώρα εκεί. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι, υπό το μανδύα της ανωνυμίας, με ψευδή ή και πλαστά στοιχεία οποιοσδήποτε μπορεί να προβαίνει σε εξυβρίσεις και δυσφημίσεις προσώπων προσβάλλοντας την τιμή και υπόληψή ενός προσώπου.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί η σύγκρουση δικαιωμάτων που μπορεί να λάβει χώρα καθότι το δικαίωμα ελευθερίας στην έκφραση και στη δημιουργία των χρηστών των εν λόγω μέσων θα πρέπει θεμιτά να μπορεί να περιορίζεται για λόγους προστασίας των δικαιωμάτων τρίτων, εθνικής ασφάλειας και καταπολέμησης εν γένει του εγκλήματος. Έχει συναφώς λοιπόν κριθεί ότι η τιμώρηση των εγκλημάτων κατά της τιμής, ακόμα και όταν διαπράττονται στο διαδίκτυο, συνιστά θεμιτό περιορισμό της ελευθερίας έκφρασης (ΠΠρΠειρ 27/2009, ΔιΜΕΕ 2009,65).

2.3.4 Ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων τιμής στο νέο ποινικό κώδικα

Η ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων τιμής, τελούμενων στο διαδίκτυο, ρυθμίζεται από τις γενικές διατάξεις του ΠΚ.

Ζήτημα αποτέλεσε κατά πόσο ρυθμίζονται και από ειδικές διατάξεις, όπως από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 και 2 παρ. 1 και 2 του Α.Ν. 1092/1938 «Περί

Τύπου», που επανήλθε σε ισχύ με το άρθρο 2 του Ν.10/1975 και οι οποίες δεν καταργήθηκαν υπό την παρ. 1 του άρθρου μόνου του Ν.2243/1994.

Ειδικότερα, αμφότερες οι προαναφερόμενες διατάξεις καθορίζουν αντιστοίχως ότι: Τύπος και έντυπο, επί των οποίων εφαρμόζονται οι διατάξεις του νόμου τούτου είναι παν ότι, εκ τυπογραφίας, ή οποιουδήποτε άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου παράγεται σε όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει σε πολλαπλασιασμό, ή διάδοση χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων, μετά, ή άνευ σημειώσεων, ή μουσικών έργων, μετά κειμένου, ή επεξηγήσεων, ή φωνογραφικών πλακών, και ότι: Ως δημοσίευση εντύπου θεωρείται η διανομή, πώληση, καθώς και η σε δημόσιο μέρος, ή σε δημόσια συνάθροιση, ή σε μέρος προσιτό στο κοινό, τοιχοκόλληση, ή έκθεση παντός εντύπου. Αδίκημα δια του τύπου υπάρχει, όταν λάβει χώρα η κατά την προηγούμενη παράγραφο δημοσίευση.

Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, για την στοιχειοθέτηση των εγκλημάτων, τα οποία τελούνται δια του Τύπου, ήτοι των εγκλημάτων του κοινού δικαίου, τα οποία προβλέπονται από τον Ποινικό Κώδικα, ή από τους ειδικούς ποινικούς νόμους όταν τελούνται με κατάχρηση του Τύπου, ως μέσου για την εκδήλωση τους (ΟΛΑΠ 759/1988), δεν αρκεί μόνο να συντρέχει το στοιχείο του εντύπου του άρθρου 1 του Α.Ν. 1092/1938, αλλά απαιτείται επιπροσθέτως και η δημοσίευση του, η οποία κατά το άρθρο 2 παρ.1 του ανωτέρου νόμου συντρέχει όταν λάβει χώρα η διανομή, ή η πώληση του εντύπου, καθώς και η τοιχοκόλληση, ή η έκθεση αυτού σε δημόσιο μέρος, ή σε δημόσια συνάθροιση, ή σε μέρος προσιτό στο κοινό.

Έχει κριθεί συναφώς ότι η καταχώριση στο διαδίκτυο (internet) κειμένου με δυσφημιστικά γεγονότα και η ανακοίνωση από τηλεοράσεως δυσφημιστικών γεγονότων, δεν στοιχειοθετούν αδίκημα τελούμενο δια του Τύπου καθώς τα ανωτέρω μέσα δεν αποτελούν τυπογραφία αλλά ούτε και θεωρούνται μέσα πολλαπλασιασμού χειρογράφων (ΑΠ 726/2010, ΑΠ 1030/2009, ΑΠ 136/2002, ΑΠ 726/2010, ΑΠ 1030/2009, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 345/2002 ΝΟΒ 2002 1522, ΑΠ 136/2000 Ποιν.Χρ. 2000 412).

Με το νέο Ποινικό Κώδικα (Ν. 4619/2019, ΦΕΚ Α' 95/11.6.2019) επήλθαν τροποποιήσεις στις διατάξεις περί των εγκλημάτων της τιμής. Σύμφωνα με το άρθρο 362 του νέου Ποινικό Κώδικα: «Όποιος με οποιονδήποτε τρόπο ενώπιον τρίτου ισχυρίζεται ή διαδίδει για κάποιον άλλον γεγονός που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψή του τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα έτος ή χρηματική ποινή. Αν η πράξη τελέστηκε δημόσια με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσω διαδικτύου, επιβάλλεται φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή».

Κατ' αυτόν τον τρόπο στο δεύτερο εδάφιο του 362 διαπιστώνουμε ότι η δια του διαδικτύου πράξη της δυσφήμισης αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση ως μια ιδιαίτερη απαξίωση του τρόπου τέλεσης της εγκληματικής πράξης. Άξιο αναφοράς είναι επίσης το γεγονός ότι το ισχύουν πλαίσιο ποινής είναι ευνοϊκότερο από το προηγούμενο, το οποίο προέβλεπε ποινή φυλάκισης έως δύο έτη ή χρηματική ποινή, ενώ όριζε και τη δυνατότητα σωρευτικής επιβολής των δύο ποινών.

Περαιτέρω, αναφορικά και με το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης, το άρθρο 363 του νέου Ποινικού Κώδικα ορίζει ότι: «Αν στην περίπτωση του προηγούμενου άρθρου, το γεγονός είναι ψευδές και ο υπαίτιος γνώριζε ότι αυτό είναι ψευδές τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματική ποινή και αν τελεί την πράξη δημόσια με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσω του διαδικτύου, με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και χρηματική ποινή». Όπως προκύπτει και από αυτήν την διάταξη και ειδικά το εδάφιο β' τονίζεται ομοίως η ηθική απαξία της πράξης της τελούμενης δια του διαδικτύου, η οποία τιμωρείται ομοίως βαρύτερα.

Περαιτέρω, με τον νέο Ποινικό Κώδικα επήλθε σημαντική τροποποίηση στο άρθρο 366, το οποίο προβλέπει ότι: «1. Αν το γεγονός του άρθρου 362 είναι αληθινό, η πράξη μένει ατιμώρητη, εκτός εάν αυτό αφορά αποκλειστικά σχέσεις του οικογενειακού ή του ιδιωτικού βίου που δεν θίγουν το δημόσιο συμφέρον. 2. Αν στις περιπτώσεις των άρθρων 362, 363 και 365 το γεγονός που ισχυρίστηκε ή διέδωσε ο υπαίτιος είναι πράξη αξιόποινη για την οποία ασκήθηκε ποινική δίωξη, αναστέλλεται η δίκη για τη δυσφήμιση έως το τέλος της ποινικής δίωξης. Θεωρείται αποδεδειγμένο ότι το γεγονός είναι αληθινό αν η απόφαση είναι καταδικαστική. 3. Η απόδειξη της αλήθειας του γεγονότος δεν αποκλείει την τιμωρία για εξύβριση, αν από τον τρόπο που πραγματοποιήθηκε η δυσφήμιση ή από τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε, προκύπτει σκοπός εξύβρισης».

Ως προς το αδίκημα της εξύβρισης, το άρθρο 361 του νέου Ποινικού Κώδικα, προβλέπει ότι: «1. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της δυσφήμισης (άρθρα 362 και 363), προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή με έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο τιμωρείται με φυλάκιση έως έξι μήνες ή χρηματική ποινή. Αν τελεί την πράξη δημόσια με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσω διαδικτύου, επιβάλλεται φυλάκιση έως ένα έτος ή χρηματική ποινή. 2. Η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 308 έχει και σε αυτή την περίπτωση εφαρμογή». Σημειώνεται ότι στο αδίκημα της εξύβρισης, η ποινή της χρηματικής ποινής δεν μπορεί πλέον να σωρευθεί στην ποινή φυλάκισης και ότι

προστέθηκε και στην περίπτωση αυτή εδάφιο β', σχετικά με την δημόσια ή μέσω διαδικτύου τέλεση της πράξης.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι λόγος θεωρείται κάθε έκφραση προφορική ή γραπτή που διατυπώνεται με λέξεις αντίθετα με το έργο το οποίο θεωρείται κάθε σωματική κίνηση, η οποία επιδρά πάνω στο σώμα του θύματος, η συμπερίληψη της φράσης με οποιοδήποτε άλλο μέσο, αφορά περιπτώσεις στις οποίες η δυσφήμιση δεν επιδρά με τους παραπάνω τρόπους, αλλά με τη χρήση άλλων μέσων όπως με φωτογραφίες. (Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε.2006, Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών, Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη,σ.327-328).

Αναφορικά με την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η ύπαρξη δόλου οποιουδήποτε βαθμού εκ μέρους του δράστη, τόσο ως προς τη γνώση της αξιόποινης συμπεριφοράς, η οποία ενδέχεται να βλάψει αντικειμενικά την τιμή του θύματος, όσο και ως προς την επιδίωξη αποδοχή της μείωσης της τιμής του.(Παπανδρέου Π.(2012) σε Α.Χαραλαμπίκη, Κατ'άρθρο Ερμηνεία ΠΚ, άρθρο 361, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σσ.1463-1464)

2.3.5 Ποινική δίωξη εγκλημάτων κατά της τιμής τελούμενων στο διαδίκτυο

Για την άσκηση της ποινικής δίωξης απαιτείται η προηγούμενη υποβολή έγκλησης εντός τριμήνου από τη λήψη γνώσης της προσβολής, όπου μέχρι πρόσφατα ακολουθείτο η διαδικασία του αυτοφώρου (άρθρο 242 § 4 ΚΠΔ). Η αλλαγή επήλθε με τον ν.4596/2019 όπου σε περίπτωση συκοφαντικής δυσφήμισης ή εξύβρισης, ακόμα και όταν τελούνται δια του τύπου, αν δεν συντρέχουν ιδιαίτερα σοβαροί λόγοι, δεν ακολουθείται η διαδικασία του αυτοφώρου (άρ.417 εδ.2 ΚΠοινΔ, άρ.32 ν.4596/2019, άρ.48 ν.4596/2019 (ΦΕΚ Α 32/26-02-2009)άρ.363 ΠΚ άρ.362 ΠΚάρ.361 ΠΚ.).

2.3.6 Αστική αποζημίωση θύματος

Ενόψει ακριβώς των ανωτέρω κινδύνων και της έλλειψης ειδικής ρύθμισης εφαρμόζονται, τηρουμένων των αναλογιών, οι διατάξεις του ν.1178/1981, καθώς η δια του διαδικτύου προσβολή της τιμής παρέχει στον συντάκτη του προσβλητικού δημοσιεύματος τη δυνατότητα να προβεί σε αναδημοσίευση σε πληθώρα ιστολογίων ανεξαρτήτως χωρικής εμβέλειας με δυνητικά παγκόσμια αποτελέσματα. (ΕφΔωδ 220/2013,σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ.36/2011,σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ).

Συναφώς στην υπ' αριθμόν απόφαση 1143/2016 το Εφετείο Αθηνών έκανε δεκτή την αγωγή κατά κατόχου και διαχειριστή ειδησεογραφικού ιστολογίου, του οποίου τα

δημοσιεύματα έβλαψαν την τιμή και την υπόληψη τρίτου προσώπου, δεχόμενο την εφαρμογή της διαδικασίας των διαφορών που αφορούν προσβολές από δημοσιεύματα ή ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές επιδικάζοντας ταυτόχρονα και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Σε περίπτωση περαιτέρω της διαδικτυακής προσβολής της τιμής και της υπόληψης ενός προσώπου, ο προσβληθείς έχει το δικαίωμα αρχικά αποζημίωσης με βάση της διατάξεις του άρθρου 57 περί προσωπικότητας. Προκειμένου να θεωρηθεί η προσβολή υφιστάμενη αρκεί είτε να προηγήθηκε και να υπάρχει κίνδυνος επανάληψής της στο μέλλον, είτε να επίκειται για πρώτη φορά στο μέλλον, ενώ δεν απαιτείται υπαιτιότητα, παρά μόνο αντικειμενική ευθύνη του προσβάλλοντος. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 57, ο προσβληθείς έχει αξίωση περί μη επανάληψης της προσβολής στο μέλλον και δυνητικά συντελούμενης της αδικοπραξίας σύμφωνα με την παράγραφο, αξίωση αποζημίωσης. Η αξίωση, περιεχόμενο της οποίας είναι η καταβολή αποζημιώσεως, υπόκειται σε πενταετή παραγραφή, ενώ ειδική περίπτωση αξίωσης αποζημιώσεως από προσβολή προσωπικότητας αποτελεί η ΑΚ 920.

Περαιτέρω δυνατή είναι και η αξίωση για ικανοποίηση ηθικής βλάβης (ΑΚ 932) εφόσον υφίσταται παράνομη προσβολή ενώ συντρέχει και το στοιχείο της υπαιτιότητας του προσβάλλοντος. Τέτοια παράνομη προσβολή της προσωπικότητας κατά την έννοια των διατάξεων, 914, 919, 920 ,932 του Α.Κ σε συνδυασμό με τα άρθρα 361-363 του Π.Κ, συνιστά και η χωρίς συναίνεση χρησιμοποίηση της εικόνας του προσώπου κάποιου. Η προσβολή μάλιστα αυτή καθίσταται βαρύτερη όταν στην χρησιμοποιούμενη εικόνα το πρόσωπο απεικονίζεται γυμνό ή ημίγυμνο. Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το παράνομο της προσβολής της προσωπικότητας με την αποτύπωση ή έκθεση της εικόνας και η δημοσιοποίηση στοιχείων του ιδιωτικού βίου, ενώ έχει υπάρξει ρητή ή σιωπηρή συναίνεσή του, θεμελιώνεται εφόσον συντρέξει λόγος που να θεμελιώνει την ανάγκη προστασίας συμφερόντων του ατόμου. Θα πρέπει τέλος να αναφερθεί ότι η φωτογράφιση προσώπου χωρίς συναίνεση του δύναται να μην συνιστά προσβολή της τιμής και υπόληψής του όταν αποτελεί γεγονός καθημερινότητας (πχ.λήψη φωτογραφιών τροχαίου,) περίπτωση δημόσιας συνάθροισης ή και άτομα της δημόσιας σφαίρας. Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι σύμφωνα με την νομολογία του ΕΥΔΑΠ οι απαξιωτικές κρίσεις για ένα δημόσιο λειτουργό για πρόσωπο εν γένει του πολιτικού βίου και του δημόσιου βίου δεν συνιστούν συκοφαντική δυσφήμιση αλλά αξιολογική κρίση απόλυτα δεκτή (ΕΔΔΑ, Katramiv.Greece, Judgement of 6 December, 2007).

2.3.7 Λόγοι άρσης αδίκου

Τέλος, στο άρθρο 367 παρ. 1 του νέου Ποινικού Κώδικα προβλέπονται οι περιπτώσεις που δεν αποτελούν άδικες, κατά τα ανωτέρω, πράξεις και οι οποίες είναι οι εξής: «α) οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες, β) οι δυσμενείς εκφράσεις που περιέχονται σε έγγραφο δημόσιας αρχής για αντικείμενα που ανάγονται στον κύκλο της υπηρεσίας της, γ) οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για τη διαφύλαξη (προστασία) δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον και δ) σε ανάλογες περιπτώσεις». Επίσης, στην παρ. 2 του άρθρου 367 ορίζεται, ότι η προηγούμενη διάταξη του δεν εφαρμόζεται: «α) όταν οι παραπάνω κρίσεις και εκδηλώσεις περιέχουν τα συστατικά στοιχεία της πράξης του άρθρου 363 και β) αν από τον τρόπο που πραγματοποιήθηκε ή από τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε ή δυσφήμιση προκύπτει σκοπός εξύβρισης.».

2.3.8 Ζητήματα παραγραφής

Ενδιαφέροντα ζητήματα προκύπτουν ως προς τα ζητήματα της παραγραφής και της λήψης γνώσης του εμπλεκόμενου προσώπου ως προς την προσβολή του, καθώς ο τελευταίος μπορεί να λάβει γνώση της παράβασης αρκετά αργότερα οπότε το ζήτημα της παραγραφής καθίσταται σημαντικό αφού προβλέπεται πιο σύντομος χρόνος παραγραφής για το αδίκημα της δυσφήμισης, όταν αυτή τελείται «δια του τύπου» καθώς υπόκειται σε παραγραφή 42 μηνών και όχι στην συνήθη για τα πλημμελήματα πενταετή παραγραφή (ΣΤ Ποινικό Τμήμα Αρείου Πάγου αρ.απόφ. 192/2017).

2.4 Κοινωνία

2.4.1 Εισαγωγή

Οι ρίζες του όρου κοινωνία εντοπίζονται στη λατινική λέξη socius που σημαίνει συντροφιά ή φιλία (Simmel, 1950). Ο κοινωνιολόγος Simmel (1950), έχει δηλώσει ότι είναι το στοιχείο της κοινωνικότητας ή της συντροφικότητας που καθορίζει την αληθινή ουσία της κοινωνίας. Όπως δήλωσε ο Αριστοτέλης πριν από αιώνες ο άνθρωπος είναι ένα κοινωνικό ζώο, φέρνει στο επίκεντρο ότι ο άνθρωπος ζει πάντα παρέα με άλλους ανθρώπους (Simmel, 1950). Η κοινωνία έχει γίνει απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση της ανθρώπινης ζωής (Simmel, 1950).

Μια κοινωνία θεωρείται γενικά ως μια ανθρώπινη ομάδα που είναι σχετικά μεγάλη, ανεξάρτητη ή αυτοδιαϊωνιζόμενη από δημογραφικούς όρους, και η οποία είναι σχετικά αυτόνομη στην οργάνωση των κοινωνικών της σχέσεων (Kumar, 2017). Η σχετικότητα της αυτονομίας, της ανεξαρτησίας και της αυτοδιαϊωνιζόμενης φύσης κάθε κοινωνίας, αποτελεί τον κρίσιμο παράγοντα και διακρίνει μια κοινωνία από την άλλη (Kumar, 2017).

Η κοινωνία δεν αποτελεί απλώς έναν απλό φορέα για την άνεση των όντων, αλλά ένα ολόκληρο σύστημα κοινωνικών σχέσεων (Kumar, 2017). Η αληθινή φύση της κοινωνίας δεν συνίσταται στους εξωτερικούς παράγοντες αλληλεξάρτησης της ομοιότητας ή της εξουσίας, αλλά στην κατάσταση του νου των όντων που συνθέτουν την ίδια την κοινωνία (Kumar, 2017). Λέγεται ότι η κοινωνία είναι η προέκταση της ατομικότητας, η υπέρβαση του κλειστού εαυτού, το όχημα της προσωπικής ταυτότητας, το μέσο για τη συνέχιση της προσωπικότητας ανά τις γενιές, το φάρμακο της νεότητας, η αρένα του ανδρισμού και της γυναικείας ζωής (Kumar, 2017).

2.4.2 Ανθρώπινα Δικαιώματα

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν πρότυπα που αναγνωρίζουν και προστατεύουν την αξιοπρέπεια όλων των ανθρώπων και διέπουν τον τρόπο με τον οποίο ζουν τα μεμονωμένα ανθρώπινα όντα στην κοινωνία και μεταξύ τους, καθώς και τη σχέση τους με το κράτος και τις υποχρεώσεις που έχει το κράτος απέναντί τους (Brysk, 2001).

Η νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να δράσουν σε κάποιες περιστάσεις όπως και τις εμποδίζει να δράσουν σε κάποιες άλλες (Brysk, 2001). Τα άτομα φέρουν επίσης ευθύνες, κατά τη χρήση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, ενώ θα πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων (Brysk, 2001). Καμία κυβέρνηση, ομάδα ή άτομο δεν έχει το δικαίωμα να κάνει οτιδήποτε παραβιάζει τα δικαιώματα του άλλου (Brysk, 2001).

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι καθολικά και αναπαλλοτρίωτα, όλοι οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο τα δικαιούνται και κανείς δεν μπορεί να τα παρατήσει οικειοθελώς (Brysk, 2001). Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαίρετα, είτε αστικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά, και είναι όλα εγγενή στην αξιοπρέπεια κάθε ανθρώπου (Brysk, 2001). Κατά συνέπεια, έχουν όλοι οι άνθρωποι ίσο καθεστώς ως δικαίωμα ενώ δεν υπάρχει ιεράρχηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Brysk, 2001). Η πραγμάτωση ενός δικαιώματος συχνά εξαρτάται, εξολοκλήρου ή εν μέρει, από την

πραγματοποίηση άλλων (Brysk, 2001). Η πραγματοποίηση του δικαιώματος στην υγεία μπορεί να εξαρτάται από την πραγματοποίηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση ή του δικαιώματος στην ενημέρωση (Brysk, 2001).

Όλα τα άτομα είναι ίσα ως ανθρώπινα όντα και λόγω της εγγενούς αξιοπρέπειας κάθε ανθρώπου, έχουν ανθρώπινα δικαιώματά, χωρίς καμία διάκριση, όπως φυλή, χρώμα, φύλο, εθνικότητα, ηλικία, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες απόψεις, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, αναπηρία, περιουσία, γέννηση ή άλλη κατάσταση όπως εξηγείται από τα όργανα της συνθήκης για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Brysk, 2001). Κάθε άτομο και όλοι οι λαοί δικαιούνται ενεργή, ελεύθερη και ουσιαστική συμμετοχή, συμβολή και απόλαυση της αστικής, πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης, μέσω της οποίας μπορούν να πραγματοποιηθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες (Brysk, 2001). Τα κράτη και οι άλλοι υπεύθυνοι πρέπει να συμμορφώνονται με τους νομικούς κανόνες και τα πρότυπα που κατοχυρώνονται στις πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Brysk, 2001). Σε περίπτωση που δεν το πράξουν, οι θιγόμενοι δικαιούχοι δικαιούνται να ασκήσουν προσφυγή ενώπιον αρμόδιου δικαστηρίου ή άλλου δικαστή, σύμφωνα με τους κανόνες και τις διαδικασίες που προβλέπει ο νόμος (Brysk, 2001).

2.4.3 Το Έγκλημα στην Κοινωνία

Σύμφωνα με τον Frindlay (2000, σελ. 94-114) αν και οι περισσότεροι πολίτες στις ανεπτυγμένες δυτικές κοινωνίες έχουν σχετικά μικρή άμεση επαφή με το έγκλημα ως θύματα και ακόμη λιγότεροι ως παραβάτες, η εγκληματικότητα αγγίζει τις περισσότερες πτυχές της καθημερινής ζωής των ανθρώπων. Η εγκληματολογία και οι συναφείς κλάδοι των κοινωνικών επιστημών, σπάνια εξετάζουν αυτές τις ευρύτερες πτυχές, ωστόσο μια σύντομη εξέταση αποκαλύπτει πόσο μεγάλο μέρος των κοινωνικών διαδικασιών είναι προσανατολισμένες στην αντιμετώπιση του εγκλήματος (Frindlay, 2000).

Η κοινωνική αποδιοργάνωση, η κοινωνική παθολογία ή η κοινωνική δυσλειτουργία είναι αναλυτικά πλαίσια στα οποία προτείνεται ξεκάθαρα η ντετερμινιστική σχέση μεταξύ εγκλήματος και κοινωνίας (Young, 1981). Στη βιβλιογραφία της θεωρίας του εγκλήματος, η κοινωνική αποδιοργάνωση είναι μια συγκριτική κατάσταση όπου οι δομές και οι σχέσεις της κοινωνίας λέγεται ότι δεν αντικατοπτρίζουν αυτές των σύγχρονων, μεσαίων, υλιστικών κοινοτήτων (Young, 1981).

Η κοινωνική παθολογία επινοείται σε περιβάλλοντα όπου τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αποδιοργάνωσης λαμβάνονται από τους υποστηρικτές της κυρίαρχης ηθικής για να υποδηλώσουν μια «άρρωστη κοινωνία»(Young, 1981).

Η κοινωνική δυσλειτουργία προϋποθέτει, ότι το λειτουργικό προϊόν των κοινωνικών σχέσεων πρέπει να λειτουργεί προς μια οργανωμένη και υγιή κοινωνία (Frindlay, 2000). Αυτό είναι όταν μετρίεται με την κυρίαρχη ηθική και τη μορφή κοινωνικής τάξης συμβατή με τις προσδοκίες του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης (Frindlay, 2000). Καθεμία από αυτές τις περιγραφές είναι μια υπεραπλούστευση του τρόπου λειτουργίας των πολύπλοκων κοινωνιών και υποδεικνύει πολλά για τις εννοιολογικές παραδοχές των θεωριών στις οποίες χρησιμοποιείται (κοινωνική δυσλειτουργία) (Frindlay, 2000).

2.4.4 Διαφορετικότητα και στερεότυπα

Σύμφωνα με τον Tat (2019), η διαφορετικότητα ορίζεται ως η παρουσία διαφορών σε ένα δεδομένο περιβάλλον. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, την εθνικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τον τόπο άσκησης και τον τύπο πρακτικής. Είναι ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί και όμως ίδιοι σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο. Η οργανωτική ποικιλομορφία απαιτεί την εξέταση της σύνθεσης μιας ομάδας για να διασφαλιστεί ότι εκπροσωπούνται πολλαπλές προοπτικές (Tat, 2019).

2.4.5 Αντιλήψεις

Τα στερεότυπα αποτελούν μία γνωστική διαδικασία η οποία περιλαμβάνει το συσχετισμό συγκεκριμένων χαρακτηριστικών με μία κοινωνική ομάδα όπως για παράδειγμα εθνικότητες, φύλο, ηλικιακές ομάδες, φυσική και ψυχική ικανότητα, επαγγέλματα καθώς και σεξουαλικό προσανατολισμό. Ακόμη, πολλά στερεότυπα προέκυψαν ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων οικονομικών, πολιτικών ή κοινωνικών καταστάσεων και τα οποία μπορούν να διδαχθούν μέσω ποικίλων κοινωνικών επιρροών χωρίς περιορισμό, όπως μέσα από την οικογένεια, τους φίλους και το σχολικό περιβάλλον. Ένα πολύ ηχηρό παράδειγμα αποτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία κατέχουν σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια και την προώθηση πολλών στερεοτύπων για ποικίλες ομάδες ανθρώπων και τα στοιχεία που παρουσιάζουν έχουν τεράστια επιρροή σ' ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού. Αν λοιπόν, κάποιες ομάδες ατόμων υποτιμώνται μέσα από τα μέσα ενημέρωσης τότε αυτή η άποψη μπορεί να

υιοθετηθεί από μία μεγάλη μερίδα ατόμων επηρεάζοντας την αντίληψή τους πιθανώς καλλιεργώντας και μίσος απέναντι προς τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες ανθρώπων (MastroandGreenberg, 2000). Ωστόσο, τα στοιχεία που παρουσιάζονται μέσα από τα μέσα ενημέρωσης πιθανώς να μην είναι τεκμηριωμένα και να διαφέρουν από τα πραγματικά χαρακτηριστικά ως εκ τούτου να σχηματίζεται λανθασμένη αντίληψη. Το παραπάνω μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να αποτελέσει κίνητρο για τη δημιουργία συγκρούσεων μεταξύ διαφορετικών ομάδων ατόμων (Fiske, 2015).

Επιπροσθέτως, τόσο η ανακρίβεια των στοιχείων που παρουσιάζονται όσο και η υπεργενίκευσή τους μπορούν να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των ομάδων που γίνονται στόχος ακόμη και όταν αναφέρονται από τα ίδια τα άτομα αυτής της ομάδας. Αυτός ο όρος αναφέρεται ως εσωτερίκευση των στερεοτύπων. Καθώς επηρεάζεται η κρίση των ατόμων αυτό οδηγεί σε συμπεριφορές διάκρισης μεταξύ των ομάδων χαρακτηριστικό το οποίο επηρεάζει τη δομή της ψυχικής υγείας αυτών. Συγκεκριμένα, ποικίλες ψυχολογικές θεωρίες αναφέρουν πως τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις αποτελούν θεμέλια για την καλλιέργεια του μίσους, κυρίως με τη μορφή της προσβλητικού λόγου, μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (Blodgettetal, 2020). Επίσης, τα στερεότυπα αποτελούν γνωστική προκατάληψη η οποία είναι μέρος της ανθρώπινης φύσης τα οποία στη σύγχρονη εποχή είναι πολύ εύκολο να εκδηλωθούν μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης όπου με ευκολία προωθείται το μίσος καθώς υπάρχει το χαρακτηριστικό της ανωνυμίας (Cuddyetal, 2009).

Συνεχίζοντας, σύμφωνα με το περιεχόμενο στου στερεοτυπικού μοντέλου οι κοινωνικές αντιλήψεις και τα στερεότυπα δημιουργούν δύο διαστάσεις. Η μία περιλαμβάνει ένα άτομο θερμό ή ψυχρό δηλαδή αν κάποιος είναι φιλικός, έμπιστος και συμπαθής απέναντι στον άλλον ή όχι, και τον ανταγωνισμό που έχουν οι ομάδες μεταξύ τους. Λόγω λοιπόν αυτής της διπλής όψης των στερεοτύπων μπορεί να υπάρχουν στερεότυπα και ως εκ τούτου μισητός λόγος ακόμη και αν η απέναντι ομάδα είναι ικανή. Για παράδειγμα, πολλές φορές οι μετανάστες θεωρούνται μία αντιπαθητική ομάδα από άλλες κοινωνικές ομάδες μία χώρας ακόμη κι αν αυτοί είναι πετυχημένοι ως άνθρωποι. Από την άλλη, μία ακόμη κατηγορία μπορεί να είναι ολοκληρωτικά αρνητική, δηλαδή, συνδυασμός ψυχρής και ανίκανης και θεωρείται ως εχθρός δηλαδή αποτελεί κοινωνικό βάρος όπως για παράδειγμα μετανάστες από φυλές με χαμηλό εισόδημα (Fiskeetal, 2007).

2.4.6 Προσβολή της τιμής

Η επιχειρηματολογία συνήθως συνεπάγεται μια διμερή πνευματική δραστηριότητα που συνίσταται στην επιβεβαίωση της εγκυρότητας μιας άποψης για ένα δεδομένο θέμα, ενώ επιβεβαιώνει την έλλειψη εγκυρότητας της άποψης του άλλου, στη βάση του λόγου του σε βασικά αδιαμφισβήτητα κοινά γεγονότα (Jubany&Roïha, 2016). Αποτελεί, επίσης, μια δραστηριότητα κοινωνικής αλληλεπίδρασης που ενώνει δύο ανθρώπινα όντα που θέλουν να «έχουν τον τελευταίο λόγο», αλλιώς η νίκη επί του αμίλητου πλέον αντιπάλου, ειδικά αν τελικά δεν βρεθεί κοινό έδαφος και δεν κριθεί δυνατή η συμφιλίωση (Jubany&Roïha, 2016). Η εμφάνιση πράξεων που απειλούν το πρόσωπο είναι επομένως ένας τρόπος για να ξεφύγουμε από το αδιέξοδο και να καταλήξουμε σε ένα συμπέρασμα (Jubany&Roïha, 2016). Σε αυτό το πλαίσιο, οι προσβολές συνήθως χρησιμοποιούνται με δυο μη αμοιβαία αποκλειστικούς στόχους κατά νου, ο πρώτος ως ένας τρόπος για να μειώσει το επιχείρημα του άλλου υποτιμώντας μετωνυμικά το άτομο, μια αντιστοιχία που θα μπορούσε να δοθεί είναι κάτι σαν "Είσαι αυτό που σκέφτεσαι", και δεύτερον, ως ένας τρόπος να «φιμωθεί» η γνώμη του ατόμου, μη αναγνωρίζοντάς τον ως αποδεκτό εταίρο στη συζήτηση, αυτή τη φορά ως ισοδύναμο με την προκλητική ερώτηση «Ποιος νομίζεις ότι είσαι;» (Jubany&Roïha, 2016).

Οι μικροεπιθέσεις ορίζονται ως «καθημερινές λεκτικές, μη λεκτικές και περιβαλλοντικές επισημάνσεις, σνομπαρίες ή προσβολές, σκόπιμες ή ακούσιες, που μεταδίδουν εχθρικά, υποτιμητικά ή αρνητικά μηνύματα σε άτομα που στοχεύουν αποκλειστικά στην περιθωριοποιημένη συμμετοχή τους στην ομάδα» (Sue, 2010, σελ. 1). Οι μικροεπιθέσεις έχουν διερευνηθεί σε μια μεγάλη ποικιλία ταυτοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των φυλετικών και ενθετικών μειονοτήτων, των μελών της LGBTQ κοινότητας, των μειονοτήτων φύλου, των ατόμων με αναπηρίες και των καταναλωτών ψυχικής υγείας (Sue, 2010).

Η Sue (2010, σελ. 1) αναφέρει πως οι μικροεπιθέσεις είναι εκδηλώσεις κοινωνικών αντιλήψεων για περιθωριοποιημένες ομάδες, που λειτουργούν ως εικονικές αντανάκλασεις μίσους και προκατάληψης. Ο Wells (2013) συγκρίνει πτυχές μικροεπιθέσεων με συγκεκριμένες πτυχές επίθεσης. Ενώ οι δράστες μικροεπιθέσεων συνήθως δεν έχουν πρόθεση να τραυματίσουν το θύμα, μια σημαντική πτυχή της επίθεσης είναι ότι τα θύματα βιώνουν τα ίδια συναισθήματα ευαλωτότητας, αμηχανίας, φόβου, άγχους και συναισθηματικής βλάβης (Wells, 2013). Μικροεπιθετικότητες έχουν

αναφερθεί στην τάξη, στην εργασία, ακόμη και στα χέρια φίλων και μελών της οικογένειας (Wells, 2013).

2.4.7 Προσβολή τιμής στο Διαδίκτυο

Το Διαδίκτυο έχει γίνει ένα καθημερινό εργαλείο επικοινωνίας και δικτύωσης με ανθρώπους σε όλο τον κόσμο, αλλά η αντιληπτή ανωνυμία, η διαθεσιμότητα και η άμεση πρόσβασή του το έχουν καταστήσει ένα περιβάλλον που ευνοεί τη διάδοση περιεχομένου μίσους και τη σύνδεση με ομοϊδεάτες άτομα με παρόμοιες ιδεολογίες μίσους (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021). Η προσβολή της τιμής αποτελεί μια κοινωνική διαδικασία που χαρακτηρίζεται από πολλαπλή, θυματοποίηση (Bowling, 1993), με τα θύματα να μην κάνουν πλέον διάκριση μεταξύ συγκεκριμένων γεγονότων μίσους και μάλλον να εξομαλύνουν τις εμπειρίες μίσους συμπεριφοράς «ως μια καθημερινή, ανεπιθύμητη πραγματικότητα της ύπαρξης τους» (Bowling, 1993). Σύμφωνα με την κλίμακα προκατάληψης του Allport (1954), οι πιο ακραίες μορφές βίας με κίνητρο την προσβολή και την προκατάληψη βασίζονται σε πράξεις προκατάληψης και μεροληψίας «χαμηλού επιπέδου», επομένως, το περιεχόμενο μίσους στο διαδίκτυο δεν πρέπει να αγνοείται.

Οι διαδικτυακές προσβολές έτσι, ειδικότερα σε φόρουμ, αποτελούν τα τελευταία χρόνια, τακτικό διαδικτυακό χαρακτηριστικό (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021). Λόγω της φαινομενικής ελευθερίας που προσδίδεται από έναν τύπο πιο χαλαρής κοινωνικής σχέσης με άλλους χρήστες του Διαδικτύου, θεωρείται αποδεκτή η «μη ορθή» αντίδραση σε ένα επιχείρημα που παρουσιάζεται σε ένα φόρουμ, υποτιμώντας έτσι τον χρήστη του επιχειρήματος (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021). Μολονότι οι κανόνες δικτυακών κανόνων απαγορεύουν μια τέτοια λεκτική συμπεριφορά και απειλούν τον θύτη με προσωρινό ή μόνιμο αποκλεισμό από τον ιστότοπο, οι προσβολές πολλαπλασιάζονται και λίγα μπορούν να γίνουν για να σταματήσει η ροή τους (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021).

Ο κυβερνοχώρος προσφέρει ελευθερία επικοινωνίας και έκφρασης γνώμης. Ωστόσο, τα τρέχοντα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούνται τακτικά για τη διάδοση βίαιων μηνυμάτων, σχολίων και ρητορικής μίσους (Gamback&Sikdar, 2017). Αυτό έχει θεωρηθεί ως διαδικτυακή ρητορική μίσους, που ορίζεται ως οποιαδήποτε επικοινωνία που υποτιμά ένα άτομο ή μια ομάδα με βάση χαρακτηριστικά όπως η φυλή, το χρώμα, η εθνικότητα, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η εθνικότητα, η θρησκεία ή οι πολιτικές πεποιθήσεις (Gamback&Sikdar, 2017).

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), το 80% των ανθρώπων έχουν αντιμετωπίσει ρητορική μίσους στο Διαδίκτυο και το 40% έχει αισθανθεί επίθεση ή απειλή μέσω των ιστότοπων κοινωνικών δικτύων (Gagliardoneetal., 2015). Μια έννοια που μπορεί να εξηγήσει τη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο είναι η κοινωνική παρέκκλιση (Gagliardoneetal., 2015). Αυτός ο όρος περιλαμβάνει όλες τις συμπεριφορές, από μικρές παραβιάσεις κανόνων έως πράξεις παραβίασης του νόμου εναντίον άλλων, και θεωρεί το διαδικτυακό μίσος ως πράξη αποκλίνουσας επικοινωνίας καθώς παραβιάζει κοινά πολιτισμικά πρότυπα, κανόνες ή κανόνες κοινωνικής αλληλεπίδρασης σε κοινωνικά πλαίσια ομάδων (Gagliardoneetal., 2015). Μεταξύ των συμπεριφορών που παραβιάζουν τον κανόνα μπορούμε να εντοπίσουμε: δυσφήμιση ή προσβολή της τιμής, έκκληση για βία, ταραχή μέσω της πρόκλησης δηλώσεων που συζητούν πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα που παρουσιάζουν μεροληπτικές απόψεις, φήμες και συνωμοσία (Halvorson, 2020).

2.4.8 Επιπτώσεις της προσβολής της τιμής

Μεταξύ των κυριότερων συνεπειών της προσβολής της τιμής, πρόκληση βλάβη σε κοινωνικές ομάδες δημιουργώντας ένα περιβάλλον προκατάληψης και μισαλλοδοξίας, ενθάρρυνσης διακρίσεων και εχθρότητας και, σε σοβαρές περιπτώσεις, διευκόλυνσης βίαιων πράξεων, αγένειας, χρήση υποτιμητικών όρων, χυδαιότητα ή σαρκασμός, ασάφεια, που περιλαμβάνει συμπεριφορές που απειλούν τη δημοκρατία. Η άρνηση των ανθρώπινων προσωπικών ελευθεριών ή δημιουργία στερεοτυπικών κοινωνικών ομάδων, και ρητορική μίσους εκτός σύνδεσης που εκφράζεται ως άμεσες επίθεση εναντίον πολιτικών ιδεολογιών, θρησκευτικών ομάδων ή εθνοτικών μειονοτήτων θίγουν βαθύτατα την ατομικότητα και καταστρέφουν τους αρμονικούς δεσμούς των μελών μιας κοινωνίας (Gagliardoneetal., 2015). Φυλετικές και εθνοκεντρικές φήμες μπορεί να οδηγήσουν σε εθνοτική βία και τα προσβεβλημένα άτομα μπορεί να απειληθούν λόγω της ομαδικής τους ταυτότητας (Bhavnani, Findley, & Kuklinski, 2009).

Ως εκ τούτου, οι προσβολές οδηγούν στον στιγματισμό, την περιθωριοποίηση και τον εκφοβισμό των μελών διαφορετικών και ευάλωτων ομάδων. Από αυτή την άποψη, ο Waldron (2012) τονίζει τη βλάβη που προκαλεί η προσβολή στα άτομα που στοχοποιούνται: *«Τα μέλη των ευάλωτων ομάδων που στοχεύονται αναμένεται να ζήσουν τη ζωή τους, να κάνουν επιχειρήσεις, μεγαλώνουν τα παιδιά τους και κατευνάζουν τους*

εφιάλτες τους σε μια κοινωνική ατμόσφαιρα δηλητηριασμένη από αυτό το είδος ομιλίας. Όχι μόνο αυτό, αλλά ο στόχος αυτού του είδους ομιλίας είναι να δυσφημήσει τα μέλη των εν λόγω ευάλωτων ομάδων».

Αποφαινεται έτσι πως οι μικροεπιθέσεις γενικότερα, και δη οι προσβολές της τιμής, έχουν μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στα θύματα. Τα υψηλότερα περιστατικά μικροεπιθετικότητας συσχετίστηκαν με μεγαλύτερα προβλήματα εσωτερίκευσης, συμπεριφορές κινδύνου για την υγεία και άγχος (Lui&Quezada, 2019). Ως εκδηλώσεις κοινωνικών στερεοτύπων, είναι σημαντικό να υπάρχουν πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση του κοινού σχετικά με τις επιπτώσεις των μικροεπιθέσεων και για τη βελτίωση των επιπτώσεων αυτών των επιπτώσεων, εάν είναι δυνατόν (Lui&Quezada, 2019).

Τόσο οι συνομήλικοι όσο και οι γονείς, έχει αποδειχθεί ότι προάγουν τη φυλετική συνείδηση και την ανάπτυξη ταυτότητας, καθορίζουν τις διαφυλετικές σχέσεις και καλλιεργούν την εθνική κληρονομιά και τον πολιτισμό (Hagerman, 2016). Η κοινωνικοποίηση επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά κατανοούν την κοινωνική θέση της ομάδας τους και τη συμμετοχή τους σε αυτήν την ομάδα παρέχοντας κατανόηση των φυλετικών, θρησκευτικών και σεξουαλικών προνομίων (Hagerman, 2016). Η κοινωνικοποίηση αντικατοπτρίζει συχνά τις εμπειρίες των συνομηλίκων και των γονέων με το ρατσισμό, τις διακρίσεις και τις ιδεολογικές τους προοπτικές σχετικά με τη φυλή, τη θρησκεία ή τη σεξουαλικότητα (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021). Αυτό είναι σημαντικό γιατί συνομήλικοι και γονείς που αισθάνονται ότι υφίστανται διακρίσεις ή θεωρούν τον «άλλο» απειλή, μπορεί να τους οδηγήσει να μεταδώσουν τις προκαταλήψεις τους στα παιδιά τους ή τους φίλους τους με αποτέλεσμα να ερμηνεύσουν τον κοινωνικό κόσμο με παρόμοιες μεροληπτικές απόψεις ή/και συμπεριφορά (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021). Τα άτομα που αισθάνονται κοινωνικά αποξενωμένα ή απορριφθέντα είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε τέτοιες πρακτικές κοινωνικοποίησης, καθώς πιστεύουν ότι η υιοθέτηση αυτών των απόψεων θα τους παρέχει μια αίσθηση αποδοχής και ανήκειν (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021).

Ανεξάρτητα από το πώς ένα άτομο αναπτύσσει ορισμένες φυλετικές, θρησκευτικές ή σεξουαλικές προκαταλήψεις και προσβάλει έτσι την τιμή ενός ατόμου, οι διαδικτυακές παρεμβάσεις που εξετάζονται αναμένεται να στοχεύσουν και να μειώσουν την παραγωγή πρωτότυπου περιεχομένου μίσους διαδικτυακά, όπως αντισημιτικά Tweet ή/και ομοφοβικές αναρτήσεις ιστολογίου, καθώς και την

κατανάλωση υλικού ρητορικής μίσους και προσβολών (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021).

Ορισμένες παρεμβάσεις υιοθετούν μια μάλλον ευρεία προσέγγιση ανταλλαγής μηνυμάτων εφαρμόζοντας εκπαίδευση φυλετικής ευαισθησίας και διαφορετικότητας, μέσω ανακοινώσεων Δημόσιων Υπηρεσιών, εργαστηρίων διαλόγου μεταξύ ομοτίμων ή ταινιών που παρέχουν ευκαιρίες σε νέους και ενήλικες να αυτοστοχαστούν και να μάθουν για την ιστορική καταπίεση και τις προσβολές της τιμής (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021).

Η πραγματική κατανόηση διαφορετικών ομάδων συχνά συμπληρώνεται από εμπειρίες με άτομα εντός της ομάδας (Halvorson, 2020). Αυτά τα εκπαιδευτικά προγράμματα συχνά προσδιορίζουν έναν πολιτιστικό οδηγό που είναι πρόθυμος να μνήσει τους νέους σε νέες εμπειρίες και που μπορεί να βοηθήσει στην επεξεργασία σκέψεων, συναισθημάτων και συμπεριφορών (Halvorson, 2020). Αυτές οι παρεμβάσεις σκοπεύουν να αμφισβητήσουν και να έρθουν σε αντίθεση με αρνητικά στερεότυπα που σχετίζονται με συγκεκριμένους πολιτισμούς, ανθρώπους και θεσμούς μοιράζοντας διαφορετικές απόψεις βασισμένες σε αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως η ανοιχτότητα, ο σεβασμός της διαφορετικότητας, η ελευθερία και η ισότητα (Halvorson, 2020). Επιπλέον, τέτοιες παρεμβάσεις τείνουν να περιλαμβάνουν γενικές απαγορεύσεις σε συγκεκριμένες συμπεριφορές που επιβάλλονται μέσω της δημόσιας προώθησης κανόνων ή μεμονωμένων κυρώσεων που επιβάλλονται από τους συντονιστές (Halvorson, 2020).

Άλλες παρεμβάσεις, όπως η «Μέθοδος ανακατεύθυνσης», είναι πιο στενές στα μηνύματά τους. Αυτές οι παρεμβάσεις δημιουργούν επιμελημένες λίστες αναπαραγωγής και συλλογές αυθεντικού περιεχομένου που αμφισβητούν τις αφηγήσεις και την προπαγάνδα/ρητορικής μίσους στον κυβερνοχώρο (Helmus&Klein, 2018). Άτομα που αναζητούν απευθείας εξτρεμιστικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο μπορεί να συνδέονται με βίντεο και γραπτό περιεχόμενο που αντιμετωπίζει τέτοιους ισχυρισμούς. Αυτά τα βίντεο έχουν σχεδιαστεί για να είναι αντικειμενικά στην εμφάνιση αντί να περιέχουν υλικό που αντιτίθεται ρητά στην εξτρεμιστική προπαγάνδα(Helmus&Klein, 2018).

Ο υποκείμενος στόχος αυτού του τύπου παρεμβάσεων είναι η παροχή αξιόπιστου περιεχομένου που υπονομεύει αποτελεσματικά τα εξτρεμιστικά μηνύματα, αλλά δεν επιτίθεται ανοιχτά στην πηγή της προπαγάνδας (Helmus&Klein, 2018). Εκτός από την αντιμετώπιση αφηγήσεων ρητορικής μίσους, αυτές οι παρεμβάσεις παρέχουν στους

χρήστες συνδέσμους με πολυάριθμες κοινωνικές υπηρεσίες, όπως εκπαίδευση διαχείρισης θυμού, θεραπεία ναρκωτικών και αλκοόλ και πηγές ψυχικής υγείας (Helmus&Klein, 2018). Οι διαδικτυακές πλατφόρμες, όπως το Twitter, Facebook και το Instagram άρχισαν επίσης να χρησιμοποιούν παρόμοια μέθοδο, ανακατευθύνοντας άτομα που σχολιάζουν ή μοιράζονται «ψεύτικα νέα» ή θεωρίες συνωμοσίας, που συχνά είναι γεμάτα με προκαταλήψεις και είναι επιβλαβείς για μειονοτικές ομάδες, σε πιο αξιόπιστες περιεχόμενο και πηγές ειδήσεων (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021).

Οι προαναφερθείσες παρεμβάσεις έχουν σχεδιαστεί για να εξισορροπήσουν αυτές τις προκατειλημμένες αντιλήψεις (π.χ. μη υποστηριζόμενοι ισχυρισμοί της αφροαμερικανικής κοινότητας («black community») ως εγκληματίες ή της κοινότητας LGBTQI+ ως παθολογοποιημένα όντα) (Windisch, Wiedlitzka&Olaghere, 2021). Τα άτομα θα εσωτερικεύσουν και θα ομαλοποιήσουν τις φυλετικές, θρησκευτικές ή/και σεξουαλικές προκαταλήψεις (Helmus&Klein, 2018). Το να βρίσκεται ένα άτομο σε νέες καταστάσεις είναι άβολο και συχνά ξυπνά φόβους και ανησυχίες που μπορούν να εμποδίσουν τη βιωματική του ανάπτυξη (Helmus&Klein, 2018). Η απόκτηση πληροφοριών ή η έκθεση σε επιχειρήσεις που διοικούνται από μειονότητες, τη φτώχεια και τα κείμενα από συγγραφείς μειοψηφίας επιτρέπουν στο άτομο να κατανοήσει τις σκέψεις, τις ελπίδες, τους φόβους και τις φιλοδοξίες των ανθρώπων έξω από τη φυλετική τους οπτική και όχι από την οπτική της πλειοψηφίας (Helmus&Klein, 2018). Με αυτόν τον τρόπο, καταπολεμά τον ρατσιστικό σκεπτικό, αμφισβητώντας τις ηγεμονικές πεποιθήσεις, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην αποδοχή ανεκτικής στάσης και στη μείωση των εκφράσεων μίσους στο διαδίκτυο (Helmus&Klein, 2018).

2.4.9 Συμπεράσματα

Έτσι, ιδεολογίες, λόγω της φύσης κάποιων πολιτισμών και κοινωνικών αξιών, οι οποίες θεωρούνται «μη φυσιολογικές» οδηγούν στον κοινωνικό διαχωρισμό και στη διαμάχη μεταξύ των ανθρώπων ευρύτερων κοινωνικών ομάδων. Αυτή η διαφορετικότητα δημιουργεί την ιδεολογία του «αυτοί» και «εμείς» ή το «καλό» και το «κακό» ορισμοί οι οποίοι δημιουργούν και την ταυτότητα μία κοινωνικής ομάδας (Dovidioetal, 2010).

Συμπερασματικά, η ψυχολογική διαδικασία που διέπει τα στερεότυπα περιλαμβάνει τη δημιουργία γενικοτήτων για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, βασισμένη στα χαρακτηριστικά της. Αν και τα στερεότυπα μπορεί να είναι είτε θετικά ή αρνητικά,

κυρίως συνδέονται με αρνητικές συμπεριφορές, όπως λεκτικές προσβολές που εμπεριέχουν μίσος τόσο για την ίδια την ομάδα όσο και για τα μέλη της. Τέλος, ένα στερεότυπο μπορεί να δημιουργηθεί λόγω κάποιας κοινωνικής «απειλής» η οποία φέρνει φόβο λόγω μη επαρκούς γνώσης των χαρακτηριστικών της ομάδας που την προκαλεί (LustigandKoester, 2010).

3 Μεθοδολογία

3.1 Αναφορά στην έρευνα

Αρχικά θα ήθελα να αναφέρω ότι η συλλογή των δειγμάτων έγινε με ερωτηματολόγιο μορφής google form όπου μοιράστηκε σε ενήλικες που κατοικούν στην ελληνική επικράτεια. Αναλυτικότερα, στην συλλογή των απαντήσεων βοήθησαν πολύ οι ομάδες κοινωνικών δικτύων και κατά πλειοψηφία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Facebook που είναι ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά δίκτυα την δεδομένη χρονική στιγμή. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να απαντήσουν σε ποσοτικές καθώς και ποιοτικές ερωτήσεις.

Επιπροσθέτως θα ήθελα να αναφέρω ότι τα δύο βασικότερα κριτήρια για τους ερωτηθέντες ήταν να είναι έλληνες πολίτες (και να διαμένουν στην Ελλάδα) και να είναι άνω των δεκαοκτώ ετών.

Συμπληρώθηκαν 350 ερωτηματολόγια αλλά μόνο εβδομήντα εννιά (79) μπόρεσαν απαντήσουν στο μεγαλύτερο μέρος της έρευνας διότι αυτά τα άτομα είχαν τα απαραίτητα βιώματα είτε θύτη είτε θύματος εξύβρισης, δυσφήμισης ή συκοφαντικής δυσφήμισης μέσω διαδικτύου για την συμμετοχή στην μελέτη.

Οι υπόλοιποι 271 ερωτηθέντες μοιράστηκαν κάποιες σκέψεις σχετικά με το θέμα της προσβολής τιμής καθώς και την ασφάλεια στο διαδίκτυο αλλά δεν είχαν τις απαραίτητες εμπειρίες για να συμμετέχουν πλήρως στην έρευνα. Συνεπώς απάντησαν μόνο στα πρώτα έξι ερωτήματα τις έρευνας.

3.2 Ερωτήματα

Τα ερωτήματα που κλήθηκαν να απαντήσουν είναι:

Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο
2. Ηλικία

3. Οικογενειακή κατάσταση
4. Μορφωτικό επίπεδο ερωτώμενου
5. Χρησιμοποιώ το διαδίκτυο
6. Σε τι βαθμό θεωρείς ότι το διαδίκτυο για σένα είναι ένας ασφαλής ιστότοπος;

7. Βασικό ερώτημα συμπλήρωσης ερωτηματολογίου.

Υπήρξατε ποτέ θύτης ή θύμα εξύβρισης, δυσφήμισης ή συκοφαντικής δυσφήμισης μέσω διαδικτύου;

Προσβολή της τιμής στο διαδίκτυο

8. Θεωρείς πως είσαι ενημερωμένος επαρκώς για τα παρακάτω ζητήματα;
(Μπορείς να επιλέξεις και περισσότερες από μία απαντήσεις)
9. Έχεις πέσει θύμα εξύβρισης στο διαδίκτυο;
10. Αν η απάντηση είναι «ναι», πώς το αντιμετώπισες το ζήτημα αυτό;
11. Σε είχε εξυβρίσει κάποιος στο διαδίκτυο;
12. Έχεις πέσει θύμα δυσφήμισης στο διαδίκτυο λόγω παραπληροφόρησης που αφορά το όνομα σου;
13. Αν συμβεί κάτι διαδικτυακά θα ζητήσεις βοήθεια;
14. Γνωρίζεις τι πρέπει να κάνεις αν κάποιος σε εξύβριση διαδικτυακά;
15. Στα κοινωνικά δίκτυα έχεις χρειαστεί ποτέ να αναφέρεις κάποιο προφίλ ή να το μπλοκάρεις λόγω προσβολής της τιμής σου;
16. Προσπάθησε τότε κάποιος άγνωστος να χρησιμοποιήσει τα προσωπικά σου δεδομένα προκειμένου να πέσεις θύμα συκοφαντικής δυσφήμισης;
17. Θεωρείς ότι το διαδίκτυο έχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στη ζωή του ατόμου;
18. Αν αναγνωρίσεις δυσφήμιση για κάτι, τι είναι αυτό που πιστεύεις ότι πρέπει να κάνεις;
19. Η διαδικτυακή σου φήμη διαμορφώνεται από:
20. Πριν κάνω μία ανάρτηση στο διαδίκτυο πρέπει να σκεφτώ

Να διαβάσεις τις παρακάτω προτάσεις και να σημειώσεις τι από αυτά που περιγράφονται έχουν γίνει το τελευταίο έτος

21. Έχω εξυβρίσει κάποιον στο διαδίκτυο;
22. Αναγνωρίζω τι νομικές επιπτώσεις έχει η εξύβριση μέσω διαδικτύου
23. Με έχει εξυβρίσει κάποιος στο διαδίκτυο
24. Έχουν κλέψει προσωπικά μου στοιχεία προκειμένου να με δυσφημίσουν
25. Έχουν δημιουργήσει ψεύτικο λογαριασμό εις βάρος μου με τα δικά μου στοιχεία
26. Ανάρτησε κάποιος τις προσωπικές μου πληροφορίες στο Internet παριστάνοντας ότι είμαι εγώ;

Συκοφαντική δυσφήμιση από κάποιον άγνωστο.

27. Σας έχει ασκήσει συκοφαντική δυσφήμιση κάποιος άγνωστος;
28. Ανέφερε ποιες θεωρεί πως είναι οι επιπτώσεις της συκοφαντικής δυσφήμισης ενός ατόμου που την ασκεί σε κάποιον άλλον

Προσωπικά δεδομένα

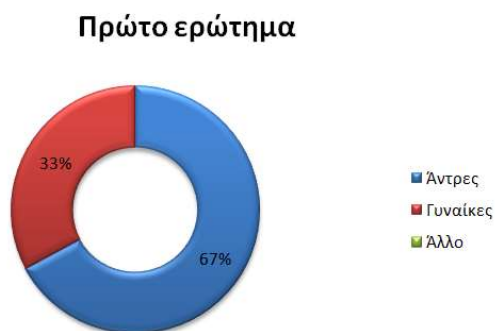
Δίνω συγκατάθεση για την επεξεργασία και αξιοποίηση των δεδομένων αυτής της φόρμας από τον Δημήτριο Σκαφιδά για εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς λόγους, βάση των διατάξεων του νόμου 4624/2019 για την προστασία προσωπικών δεδομένων.

3.3 Αποτελέσματα

Δημογραφικά στοιχεία

Πρώτο ερώτημα: “Φύλο;”

Σχήμα 3.1- “Φύλο”

Σε αυτό το ερώτημα από τους 350 ερωτηθέντες οι **235** ήταν Γυναίκες και οι **115** Άντρες.

Στο δεύτερο ερώτημα: “ Ηλικία;”

Σχήμα 3.2 - “ Ηλικία;”

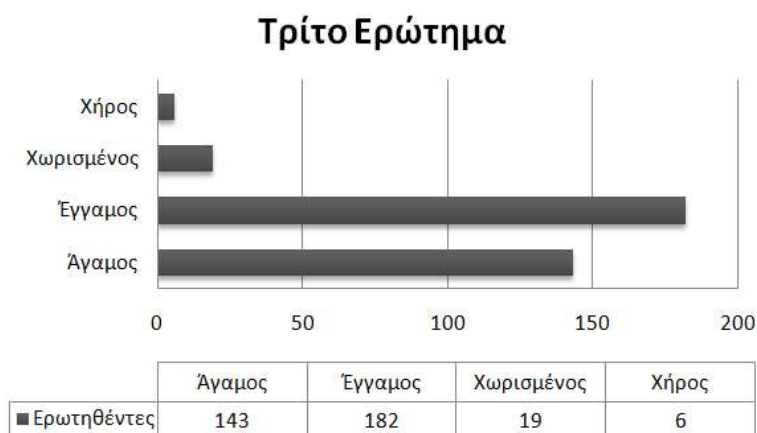

Σε αυτό το ερώτημα οι απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες:

18 έως 30 υπήρξαν **149** απαντήσεις, 31 έως 40 υπήρξαν **54** απαντήσεις, 41 έως 50 υπήρξαν **75** απαντήσεις, 51 έως 60 υπήρξαν **59** απαντήσεις, 60 και άνω υπήρξαν **13** απαντήσεις.

Στο τρίτο ερώτημα: “ Οικογενειακή κατάσταση;”

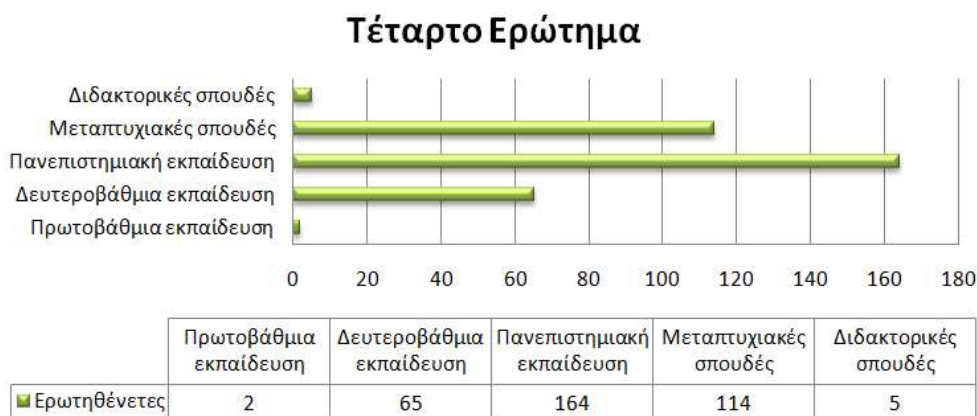
Σχήμα 3.3 - “ Οικογενειακή κατάσταση;”

Σε αυτό το ερώτημα οι Ερωτηθέντες ήταν 350 και απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες Άγαμος 143, Έγγαμος 182, Χωρισμένος 16, Χήρος 6.

Στο τέταρτο ερώτημα: “ Μορφωτικό επίπεδο ερωτώμενου;”

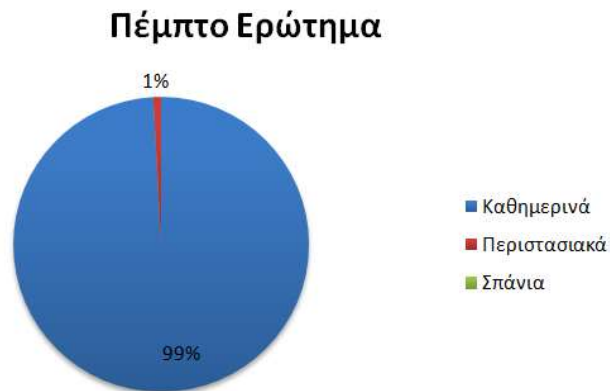
Σχήμα 3.4 - “ Μορφωτικό επίπεδο ερωτώμενου”

Σε αυτό το ερώτημα απάντησα 350 άτομα με τις παρακάτω απαντήσεις: Πρωτοβάθμια εκπαίδευση **2**, Δευτεροβάθμια εκπαίδευση **65**, Πανεπιστημιακή εκπαίδευση **164**, Μεταπτυχιακές σπουδές **114** και Διδακτορικές σπουδές **5**.

Στο πέμπτο ερώτημα: “ Χρησιμοποιώ το διαδίκτυο”

Σχήμα 3.5 - “ Χρησιμοποιώ το διαδίκτυο;”

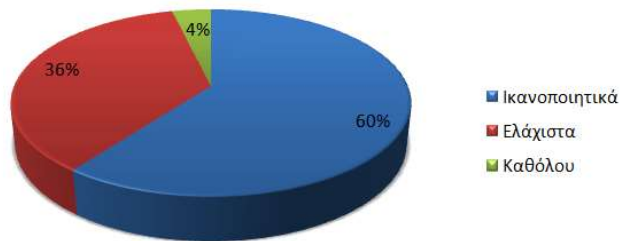

Σε αυτό το ερώτημα απάντησα 350 άτομα εκ των οποίων τα 347 χρησιμοποιούν Καθημερινά το διαδίκτυο, 3 το χρησιμοποιούν Περιστασιακά και κανένα δεν το χρησιμοποιεί Σπάνια.

Στο έκτο ερώτημα: “ Σε τι βαθμό θεωρείς ότι το διαδίκτυο για σένα είναι ένας ασφαλής ιστότοπος;”

Σχήμα 3.6 - “ Σε τι βαθμό θεωρείς ότι το διαδίκτυο για σένα είναι ένας ασφαλής ιστότοπος;”

Έκτο Ερώτημα

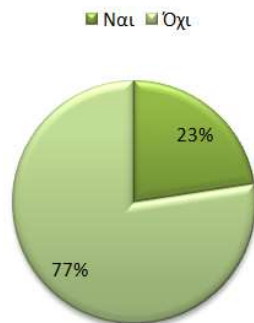

Σε αυτό το ερώτημα από τα 350 άτομα προήλθαν οι 126 απάντησαν Ελάχιστα, οι 13 απάντησαν Καθόλου και οι 211 απάντησαν Ικανοποιητικά.

Στο έβδομο ερώτημα: “ Υπήρξατε ποτέ θύτης ή θύμα εξύβρισης, δυσφήμισης ή συκοφαντικής δυσφήμισης μέσω διαδικτύου;”

Σχήμα 3.7 - “ Υπήρξατε ποτέ θύτης ή θύμα εξύβρισης, δυσφήμισης ή συκοφαντικής δυσφήμισης μέσω διαδικτύου;”

Έβδομο Ερώτημα

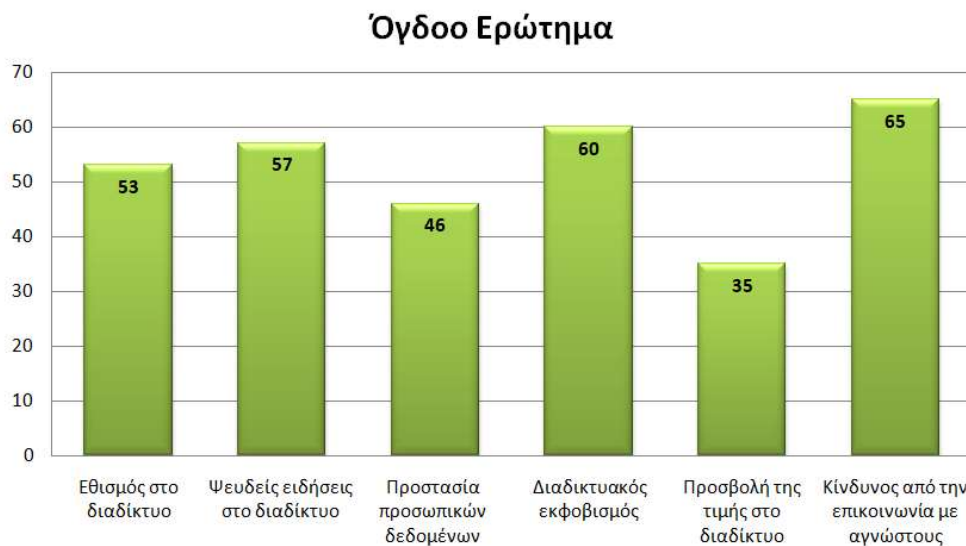

Οι απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες: 271 ήταν Αρνητικές

και οι υπόλοιπες 79 ήταν Θετικές. Το συγκεκριμένο ερώτημα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για την έρευνα διότι ουσιαστικά φιλτράρει τα άτομα που θα συνεχίσουν στην συμπλήρωση της φόρμας. Όσοι απάντησαν αρνητικά μεταφέρονται απευθείας στο τελευταίο ερώτημα που έχει να κάνει με την χρήση των απαντήσεων στην έρευνα. Ενώ όσοι απάντησαν θετικά συνεχίζουν κανονικά στην επερχόμενες ερωτήσεις. Συνεπώς το δέγμα ατόμων που θα μελετηθεί περαιτέρω θα είναι τα **79 άτομα που απάντησαν θετικά.**

Στο όγδοο ερώτημα: “ Θεωρείς πως είσαι ενημερωμένος επαρκώς για τα παρακάτω ζητήματα;”

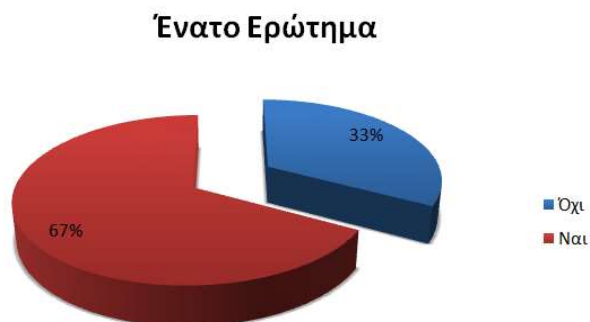
Σχήμα 3.8 - “ Θεωρείς πως είσαι ενημερωμένος επαρκώς για τα παρακάτω ζητήματα;

Στο παραπάνω ερώτημα απάντησαν 79 άτομα και είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν πάνω από μια απαντήσεις. Συνεπώς οι απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες: Εθισμός στο διαδίκτυο 53 απαντήσεις. Ψευδείς ειδήσεις στο διαδίκτυο 57 απαντήσεις. Προστασία προσωπικών δεδομένων 46 απαντήσεις. Διαδικτυακός εκφοβισμός 60 απαντήσεις. Προσβολή τιμής στο διαδίκτυο 35 απαντήσεις. Κίνδυνος επικοινωνίας με αγνώστους.

Στο ένατο ερώτημα: “ Έχεις πέσει θύμα εξύβρισης στο διαδίκτυο;”

Σχήμα 3.9 - “ Έχεις πέσει θύμα εξύβρισης στο διαδίκτυο;”

Σε αυτό το ερώτημα οι απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες : από τα 79 συμμετέχοντες τα 26 άτομα απάντησαν Αρνητικά και 53 άτομα απάντησαν Θετικά.

Στο δέκατο ερώτημα: “ Αν η απάντηση είναι «ναι», πώς το αντιμετώπισες το ζήτημα αυτό; ”

Σχήμα 3.10 - “ Θεωρείς Αν η απάντηση είναι «ναι», πώς το αντιμετώπισες το ζήτημα αυτό; ”

Τα 53 άτομα που απάντησαν θετικά στο προηγούμενο ερώτημα κλήθηκαν να αναπτύξουν το βίωμα τους. Το συγκεκριμένο ερώτημα ήταν ποιοτικό, συνεπώς συνοψίσαμε τις απαντήσεις σε έξι κατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα: 15 άτομα τα αγνόησαν τον θύτη, 15 άτομα τον απέκλεισαν (block) ή/και τον ανέφεραν (report) στον ιστότοπο που έγινε η ύβρης, 7 άτομα κινήθηκαν Νομικά, 2 άτομα ανταποκριθήκαν με χιούμορ, 7 άτομα είχαν απαντήσεις που δεν μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε καμία κατηγορία, 7 άτομα απάντησαν στον θύτη χρησιμοποιώντας επιχειρήματα. Και 3 άτομα δεν απάντησαν ούτε έκαναν κάποια ενέργεια παρά μόνο αισθάνθηκαν ενοχές που

μοιράστηκαν την άποψή τους στο διαδίκτυο. Με συνέπεια να μην θέλουν να εκφραστούν ποτέ ξανά στον κυβερνοχώρο.

Στο ενδέκατο ερώτημα: “ Σε είχε εξυβρίσει κάποιος στο διαδίκτυο; ”

Σχήμα 3.11 - “ Σε είχε εξυβρίσει κάποιος στο διαδίκτυο; ”

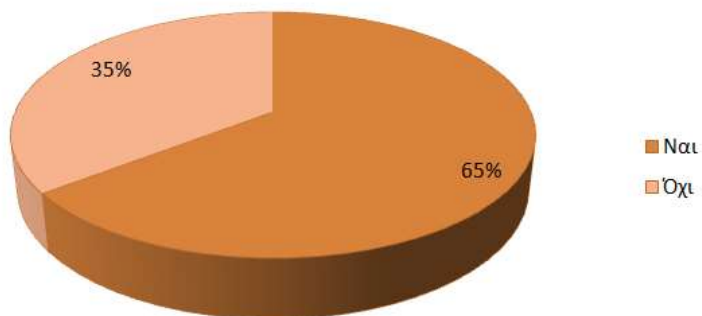

Αυτό το ερώτημα έχει να κάνει με την συχνότητα και οι απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες: 21 άτομα απάντησαν ποτέ, 35 σπάνια, 14 απάντησαν συχνά και 9 απάντησαν πολύ συχνά.

Στο δωδέκατο ερώτημα: “ Έχεις πέσει θύμα δυσφήμισης στο διαδίκτυο λόγω παραπληροφόρησης που αφορά το όνομα σου; ”

Σχήμα 3.12 - “ Έχεις πέσει θύμα δυσφήμισης στο διαδίκτυο λόγω παραπληροφόρησης που αφορά το όνομα σου; ”

Δωδέκατο ερώτημα

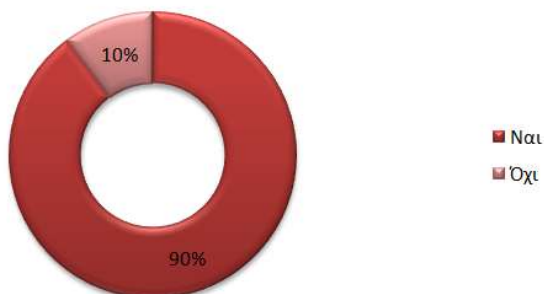

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 51 ενώ οι θετικές 28.

Στο δέκατο τρίτο ερώτημα: “ Αν συμβεί κάτι διαδικτυακά θα ζητήσεις βοήθεια; ”

Σχήμα 3.13 - “ Αν συμβεί κάτι διαδικτυακά θα ζητήσεις βοήθεια; ”

Δέκατο τρίτο ερώτημα

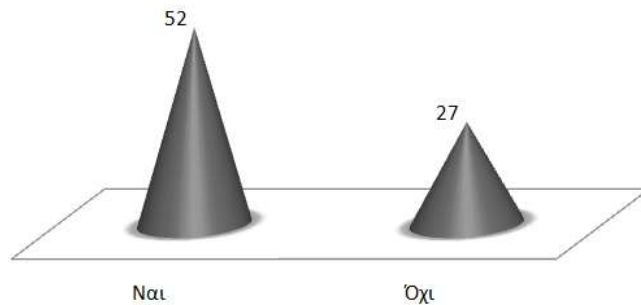

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 8 ενώ οι θετικές 71.

Στο δέκατο τέταρτο ερώτημα: Γνωρίζεις τι πρέπει να κάνεις αν κάποιος σε εξυβρίσει διαδικτυακά; ”

Σχήμα 3.14 - “ Γνωρίζεις τι πρέπει να κάνεις αν κάποιος σε εξυβρίσει διαδικτυακά; ”

Δέκατο τέταρτο ερώτημα

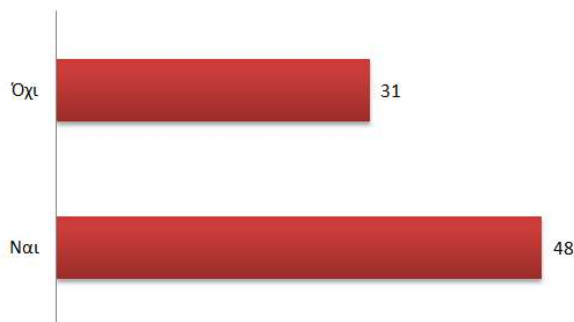

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 27 ενώ οι θετικές 52.

Στο δέκατο πέμπτο ερώτημα: Στα κοινωνικά δίκτυα έχεις χρειαστεί ποτέ να αναφέρεις κάποιο προφίλ ή να το μπλοκάρεις λόγω προσβολής της τιμής σου; ”

Σχήμα 3.15 - “ Στα κοινωνικά δίκτυα έχεις χρειαστεί ποτέ να αναφέρεις κάποιο προφίλ ή να το μπλοκάρεις λόγω προσβολής της τιμής σου; ”

Δέκατο πέμπτο ερώτημα

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 31 ενώ οι θετικές 48.

Στο δέκατο έκτο ερώτημα: “ Προσπάθησε πότε κάποιος άγνωστος να χρησιμοποιήσει τα προσωπικά σου δεδομένα προκειμένου να πέσεις θύμα συκοφαντικής δυσφήμισης;”

Σχήμα 3.16 - “ Προσπάθησε πότε κάποιος άγνωστος να χρησιμοποιήσει τα προσωπικά σου δεδομένα προκειμένου να πέσεις θύμα συκοφαντικής δυσφήμισης; ”

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 66 ενώ οι θετικές 13.

Στο δέκατο έβδομο ερώτημα: “ Θεωρείς ότι το διαδίκτυο έχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στη ζωή του ατόμου;”

Σχήμα 3.17 - “ Θεωρείς ότι το διαδίκτυο έχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στη ζωή του ατόμου;”

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 65 ενώ οι θετικές 14.

Στο δέκατο όγδοο ερώτημα: “ Αν αναγνωρίσεις δυσφήμιση για κάτι, τι είναι αυτό που πιστεύεις ότι πρέπει να κάνεις; ”

Σχήμα 3.18 - “ Αν αναγνωρίσεις δυσφήμιση για κάτι, τι είναι αυτό που πιστεύεις ότι πρέπει να κάνεις;”

Σε αυτό το ερώτημα οι απαντήσεις ήταν οι ακόλουθες: 13 άτομα δεν γνώριζαν τι πρέπει να κάνουν, 23 άτομα θα έκαναν αναφορά στον Ιστότοπο, 22 άτομα θα είχαν κινηθεί νομικά, 7 άτομα δεν θα έκαναν τίποτα, 6 άτομα θα ζήτησαν βοήθεια και 8 άτομα έκαναν κάτι από τα παραπάνω ανάλογα με το περιστατικό.

Στο δέκατο ένατο ερώτημα: “ Η διαδικτυακή σου φήμη διαμορφώνεται από: ”

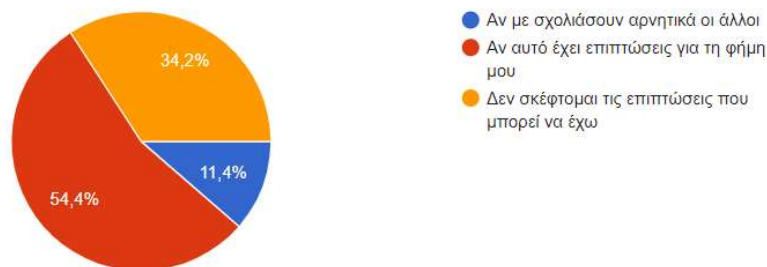
Σχήμα 3.19 - “ Η διαδικτυακή σου φήμη διαμορφώνεται από: ”

Σε αυτό το ερώτημα 25 άτομα απάντησαν «Από το περιεχόμενο των δημοσιεύσεων σου στο διαδίκτυο», κανένα άτομο απάντησε «Από τη δραστηριότητα των άλλων προς εσένα», 47 άτομα απάντησαν «Και από τα δύο» ενώ 7 άτομα απάντησαν «Κανένα από τα δύο».

Στο εικοστό ερώτημα: “ Πριν κάνω μία ανάρτηση στο διαδίκτυο πρέπει να σκεφτώ: ”

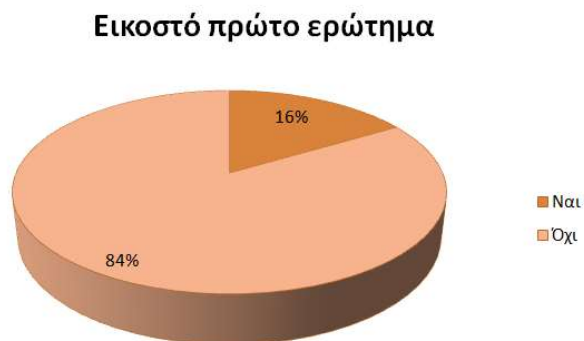
Σχήμα 3.20 - “ Πριν κάνω μία ανάρτηση στο διαδίκτυο πρέπει να σκεφτώ: ”

Σε αυτό το ερώτημα 27 απάντησαν «Δεν σκέφτομαι τις επιπτώσεις που μπορεί να έχω», 9 άτομα απάντησαν «Αν με σχολιάσουν αρνητικά οι άλλοι» και 43 άτομα απάντησαν «Αν αυτό έχει επιπτώσεις για τη φήμη μου».

Στο εικοστό πρώτο ερώτημα: “ Έχω εξυβρίσει κάποιον στο διαδίκτυο; ”

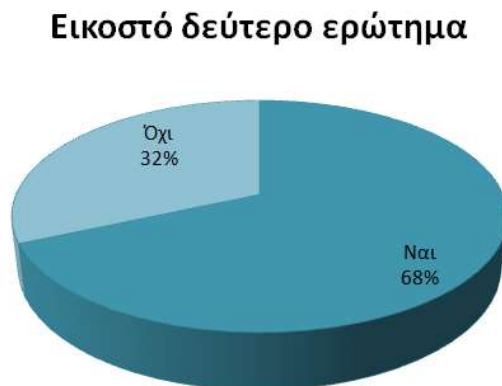
Σχήμα 3.21 - “ Έχω εξυβρίσει κάποιον στο διαδίκτυο; ”

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 66 ενώ οι θετικές 13.

Στο εικοστό δεύτερο ερώτημα: “ Αναγνωρίζω τι νομικές επιπτώσεις έχει η εξύβριση μέσω διαδικτύου; ”

Σχήμα 3.22 - “ Αναγνωρίζω τι νομικές επιπτώσεις έχει η εξύβριση μέσω διαδικτύου; ”

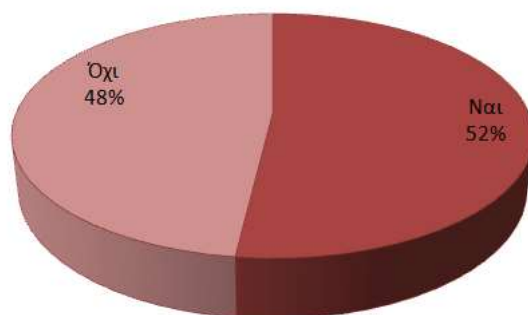

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 25 ενώ οι θετικές 54.

Στο εικοστό τρίτο ερώτημα: “ Με έχει εξυβρίσει κάποιος στο διαδίκτυο; ”

Σχήμα 3.23 - “ Με έχει εξυβρίσει κάποιος στο διαδίκτυο;”

Εικοστό τρίτο ερώτημα

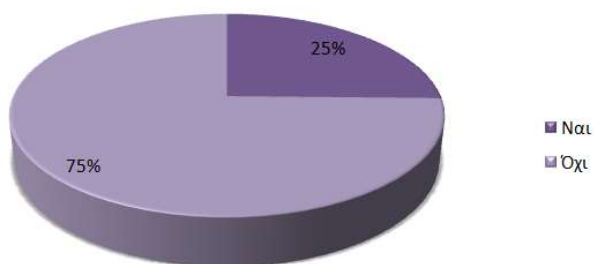

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 25 ενώ οι θετικές 54.

Στο εικοστό τέταρτο ερώτημα: “ Έχουν κλέψει προσωπικά μου στοιχεία προκειμένου να με δυσφημίσουν; ”

Σχήμα 3.24 - “ Έχουν κλέψει προσωπικά μου στοιχεία προκειμένου να με δυσφημίσουν;”

Εικοστό τέταρτο ερώτημα

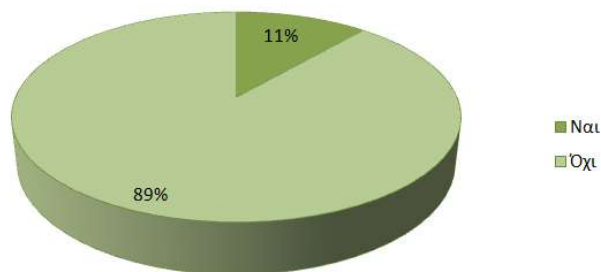

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 59 ενώ οι θετικές 20.

Στο εικοστό πέμπτο ερώτημα: “ Έχουν δημιουργήσει ψεύτικο λογαριασμό εις βάρος μου με τα δικά μου στοιχεία; ”

Σχήμα 3.25 - “ Έχουν δημιουργήσει ψεύτικο λογαριασμό εις βάρος μου με τα δικά μου στοιχεία;”

Εικοστό πέμπτο ερώτημα

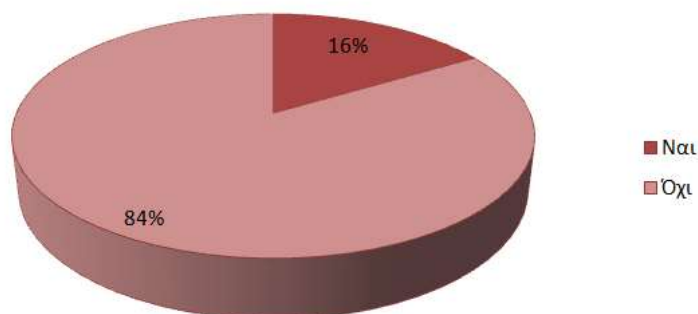

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 70 ενώ οι θετικές 9.

Στο εικοστό έκτο ερώτημα: “ Ανάρτησε κάποιος τις προσωπικές μου πληροφορίες στο Internet παριστάνοντας ότι είμαι εγώ; ”

Σχήμα 3.26 - “ Ανάρτησε κάποιος τις προσωπικές μου πληροφορίες στο Internet παριστάνοντας ότι είμαι εγώ;”

Εικοστό έκτο ερώτημα

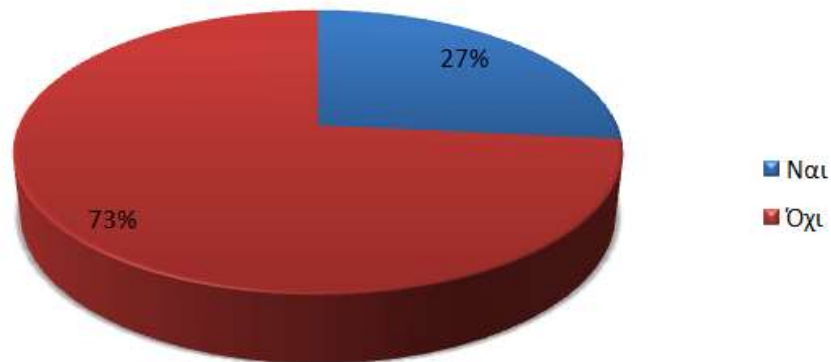

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 66 ενώ οι θετικές 13.

Στο εικοστό έβδομο ερώτημα: “ Σας έχει ασκήσει συκοφαντική δυσφήμιση κάποιος άγνωστος; ”

Σχήμα 3.27 - “ Σας έχει ασκήσει συκοφαντική δυσφήμιση κάποιος άγνωστος;”

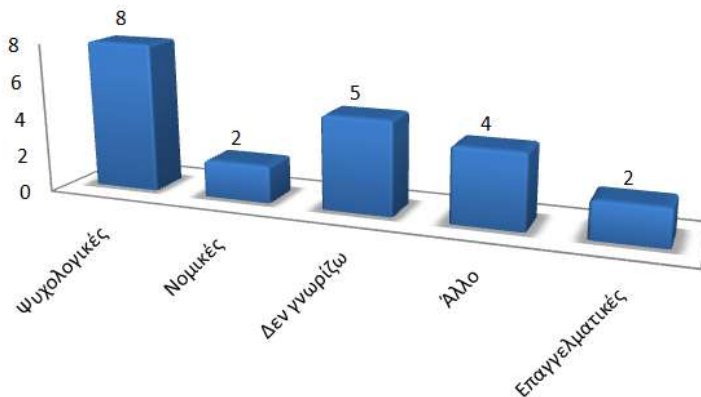
Εικοστό έβδομο ερώτημα

Σε αυτό το ερώτημα οι αρνητικές απαντήσεις ήταν 58 ενώ οι θετικές 21.

Στο εικοστό όγδοο ερώτημα: “ Ανέφερε ποιες θεωρεί πως είναι οι επιπτώσεις της συκοφαντικής δυσφήμισης ενός ατόμου που την ασκεί σε κάποιον άλλον. ”
”

Σχήμα 3.28 - “ Ανέφερε ποιες θεωρεί πως είναι οι επιπτώσεις της συκοφαντικής δυσφήμισης ενός ατόμου που την ασκεί σε κάποιον άλλον.”

Ως συνέχιση του προηγούμενου ερωτήματος οι απαντήσεις δόθηκαν από 21 άτομα και είναι οι ακόλουθες: 8 άτομα απάντησαν «Ψυχολογικές», 2 απάντησαν «Νομικές», 5 απάντησαν «Δεν γνωρίζω», 2 απάντησαν «Επαγγελματικές» ενώ 4 απαντήσεις δεν μπορούσαν να μπουν σε κάποια κατηγορία. Αξίζει να τονιστεί ότι η σύμφωνη γνώμη των ερωτηθέντων αναφέρει ότι επηρεάζεται η «εσωτερική γαλήνη» του ατόμου.

4 Επίλογος

4.1 Σύνοψη και συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα παραπάνω στατιστικά μπορούμε να οδηγηθούμε στα ακόλουθα συμπεράσματα. Αρχικά κανένα από τα χαρακτηριστικά: ηλικία, φίλο, μορφωτικό επίπεδο και οικογενειακή κατάσταση παίζουν ρόλο στο να γίνει κάποιος θύμα προσβολής τιμής στο διαδίκτυο, οι θύτες δεν έχουν κάποια συγκεκριμένη προτίμηση. Στην συνέχεια μπορούμε διαπιστώσουμε ότι προτού γίνει η δυσφήμιση, ρεαλιστική ή συκοφαντική ο θύτης κάνει συχνά εξύβριση ή βρίσκει ποικίλους τρόπους να αποδείξει ότι το θύμα έχει μειωμένη την νοητική ικανότητα ή αντίληψη για το περιβάλλον του.

Τα θύματα κατά το μεγαλύτερο (77%) ποσοστό τους δεν πτοήθηκαν από τις επιθέσεις στην τιμή τους και είτε αγνόησαν και απέκλεισαν την επικοινωνία με τον προσβολέα, είτε επιτέθηκαν και αυτοί φραστικά στην θύτη, «οφθαλμός αντί οφθαλμού». Ελάχιστα άτομα (4%) κατάφεραν να απαντήσουν με χιούμορ στις επιθέσεις που δέχτηκαν. Ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό (13%) κινήθηκε νομικά. Θα πρέπει να τονιστεί όμως ότι ένα μικρότερο ποσοστό (6% στην παρούσα έρευνα) που δεν αντέδρασε ένιωσε πολλές τύψεις και αμφιβολίες για το ανθρώπινο δικαίωμα έκφρασης της γνώμης, σε σημείο να μην θέλουν να εκφραστούν ποτέ ξανά στον ψηφιακό κόσμο.

Όπως και στον φυσικό κόσμο οι Έλληνες πολίτες έχοντας ελλιπή γνώση για τους νόμους του κράτους, δεν γνωρίζουν πως θα πρέπει να αντιδράσουν σε ψηφιακά εγκλήματα και μόνο μερικοί εξ' αυτών επιδιώκουν την γνώμη κάποιου νομικού πόσο μάλλον την καταγγελία του περιστατικού στις αρμόδιες αρχές. Οι περισσότεροι

προτιμούν την απλή αναφορά του θύτη στον ιστότοπο με τις περιορισμένες ποινές που μπορεί να επιβάλει ο εκάστοτε διαχειριστής. Πράγμα που δεν οδηγεί στον παραδειγματισμό του εγκληματία και έχει ως συνέπεια την συνέχιση του εγκληματικού του έργου.

Υπάρχουν τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης τέτοιων αδικημάτων. Ο σπουδαιότερος τρόπος πρόληψης είναι η ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν τόσο στον φυσικό κόσμο όσο και στον ψηφιακό. Το να γνωρίζει τους νόμους της κρατικής επικράτειας που διαμένει είναι υποχρέωση του κάθε πολίτη, με τους έλληνες να πρωταγωνιστούν σε ένα «καφκικό» (Kafkaesque) σύστημα που δεν γνωρίζουν τους νόμους και τον τρόπο λειτουργίας του. Στην συνέχεια, όσο αφορά την αντιμετώπιση, λόγω της υψηλής τιμής των παραβόλων και των δικαστικών εξόδων, οι πολίτες αδυνατούν να διεκδικήσουν ακόμα και το ένα απλό δικαίωμα που είναι ο σεβασμός της τιμής τους μέσα στο διαδίκτυο.

Συνεπώς για την πρόληψη και αντιμετώπιση των παραβιάσεων των άρθρων 361,362 και 363 του Ποινικού κώδικα, προτείνω: Την εισαγωγή τις εκμάθησης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων καθώς και βασικές αξίες της τιμής του ανθρώπου στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Την μείωση των παραβόλων και των δικαστικών εξόδων και εγκλήματα που τελούνται στο διαδίκτυο. Την παραδειγματική τιμωρία και δημοσίευση των ποινών για τους παραβάτες των παραπάνω άρθρων.

4.2 Όρια και περιορισμοί της έρευνας

Η συγκεκριμένη έρευνα περιορίζεται σε έλληνες πολίτες άνω των δεκαοκτώ ετών, απόφοιτους τουλάχιστον των τάξεων του δημοτικού σχολίου, που έχουν πρόσβαση και γνωρίζουν την χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς και του διαδικτύου.

4.3 Μελλοντικές Επεκτάσεις

Σαν μελλοντική επέκταση αυτής της μελέτης θα μπορούσαμε να προσθέσουμε ένα δικονομικό κομμάτι που θα περιγράφει αναλυτικά τα βήματα και τις μεθόδους αντιμετώπισης αυτών των εγκλημάτων. Πιστεύω ότι γνώση αυτών των διαδικασιών θα ήταν ιδιαίτερα ευεργετική και ενδιαφέρουσα για έναν μελλοντικό αναγνώστη.

5 Βιβλιογραφία

5.1 Νομολογία

ΟΛΑΠ 759/1988
ΑΠ 92/2017
ΕΦ.ΑΘ 1143/2016
ΕφΔωδ 220/2013,σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ,
ΕφΔωδ.36/2011,σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ)
ΑΠ 726/2010
ΑΠ 1030/2009
ΑΠ 136/2002
ΑΠ 726/2010,
ΑΠ 136/2000 Ποιν.Χρ. 2000,σ.412
ΑΠ 1543/2005, ΠοινΧρ 2006, σ. 415 επ.,
ΑΠ 123/2004, ΠοινΧρ 2005, σ. 37 επ.,
ΑΠ 1900/2003, ΠοινΧρ 2004, σ.723 επ.
ΠΠρΠειρ 27/2009, ΔιΜΕΕ 2009,σ.65

5.2 Ελληνική Βιβλιογραφία

Θ.Δαλακούρας. (2018). ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ
Macdowell, Douglas (1986). Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων (μετ. Γ.Μαθιουδάκης). Grant, Michael (2011). Ιστορία της Ρώμης (ελλ. μετ. Α. Σακελλαρίου).
Αδάμ-Μαγνήσαλη, Σοφία (2004). Έλεγχος και λογοδοσία των αρχών στην αθηναϊκή δημοκρατία,
Αραβαντινός, Ι. Π. (1983). Εισαγωγή στην Επιστήμη του Δικαίου, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Αντ. Ν.
Α.Κονταξής. (2000). Ερμ.ΠΚ άρθρο 361,σ.2974.
Α.Μπρούμας. (2014). Εγκλήματα κατά της Τιμής Τελούμενα μέσω Ιστολογίων (Blogs).
Δ.Σπινέλης. (2006). Το έννομο αγαθό της τιμής και οι αξιόποινες προσβολές του. ΠΧρ , σ.969 επ.
Α.Ζάννη (2005). Το διαδικτυακό έγκλημα.

- Μ.Καϊάφα-Γκμπάντι, (2006). Η έννοια του γεγονότος στα εγκλήματα κατά της τιμής. Εμβάθυνση στην Ποινική Νομολογία, 466 επ.
- Βλάχος, Α. (1998). Θουκυδίδου Ιστορία (μτφρ.), Εκδόσεις Εστία.
- Βρέλλης, Σπ. (2001). Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, Αν. Ν.
- Finkel C. (2007). Η Οθωμανική Αυτοκρατορία,
Βουλή των Ελλήνων (2019), Η Βουλή : Το πολίτευμα. Συνταγματική ιστορία.
- Γ.Μαγκακης, (1984). ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.
- Ι.Μανωλεδάκης (1998). Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του Ποινικού Δικαίου.
- Καράμπελας, Δημήτρης (2008). Πηγές ιστορίας του δικαίου. Νομοθεσία, νομολογία, θεωρία, πράξη.
- Π.Παπανδρέου. (2012). σε Α. Χαραλαμπίκη, Ερμ.ΠΚ,Εισαγ.Παρατ.,άρθρα 361-369 ΠΚ
- Τρωιάνος, Σπυρίδων (2011). Οι πηγές του βυζαντινού δικαίου.
- Τρωιάνος, Σπυρίδων & Βελισσαροπούλου-Καράκωστα, Ιουλία (2010). Ιστορία Δικαίου.

5.3 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Alport, E. A. (1954). The Mzab. The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 84(1/2), 34-44.
- Anil Kumar, K. (2017). Unit-1 Concept Of Society And Culture. IGNOU.
- Bhavnani, R., Findley, M. G., & Kuklinski, J. H. (2009). Rumor dynamics in ethnic violence. The Journal of Politics, 71(3), 876-892.
- Blodgett, S. L., Barocas, S., Daumé III, H., & Wallach, H. (2020). Language (technology) is power: A critical survey of “bias” in NLP. In Proceedings of the 58th annual meeting of the association for computational linguistics (pp. 5454–5476). Online: Association for Computational Linguistics.Doi: 10.18653/v1/2020.acl-main.485
- Bowling, B. (1993). Racial harassment and the process of victimization: conceptual and methodological implications for the local crime survey. The British journal of criminology, 33(2), 231-250.
- Brysk, A. (2001). Human Rights. Berkeley: University of California Press.
- Castoriadis, C. (1991). Philosophy, Politics, Autonomy: Essays in Political Philosophy, New York: Odeon.

- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., Kwan, V. S. Y., Glick, P., Demoulin, S., Leyens, J.-P., Ziegler, R. (2009). Stereotype content model across cultures: Towards universal similarities and some differences. *British Journal of Social Psychology*, 48 (1), 1–33.
- Dana E. Mastro & Bradley S. Greenberg (2000). The Portrayal of Racial Minorities on Prime Time Television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*
- Dovidio J.F., Hewstone M., Glick P. (2010). Prejudice, stereotyping, and discrimination: Theoretical and empirical overview
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of personality and social psychology*, 82 (6), 878. Doi: 10.1037/0022-3514.82.6.878
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., & Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in cognitive sciences*, 11 (2), 77–83. Doi: 10.1016/j.tics.2006.11.005.
- Fiske Susan T. (2015). Intergroup Biases: A Focus on Stereotype Content. *Current Opinion in Behavioral Sciences* Doi: 10.1111/josi.12152
- Findlay, M. (2000). *The globalisation of crime: Understanding transitional relationships in context*. Cambridge University Press.
- Gagliardone, I., Gal, D., Alves, T., & Martinez, G. (2015). *Countering online hate speech*. Unesco Publishing.
- Gambäck, B., & Sikdar, U. K. (2017, August). Using convolutional neural networks to classify hate-speech. In *Proceedings of the first workshop on abusive language online* (pp. 85-90).
- Hagerman, M. A. (2017). White racial socialization: Progressive fathers on raising “antiracist” children. *Journal of Marriage and Family*, 79(1), 60-74.
- Halvorson, E. (2020). Consequences of the Ambiguous Insult: A Review of Literature on Gender, Race, and LGBTQ-Based Microaggressions. *Modern Psychological Studies*, 25(2), 9.
- Helmus, T. C., & Klein, K. (2018). *Assessing outcomes of online campaigns countering violent extremism: A case study of the redirect method*. Rand Corporation.
- Jubany, O., & Roiha, M. (2016). *Backgrounds, experiences and responses to online hate speech: a comparative cross-country analysis*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

- Kant, I. (1887). *The Philosophy of Law: An Exposition of the Fundamental Principles of Jurisprudence as the Science of Right*, trns. Hastie W., Edinburgh: Clark. T. & T
- Kiritchenko, S., Nejadgholi, I., & Fraser, K. C. (2020). Confronting abusive language online: A survey from the ethical and human rights perspective. arXiv preprint arXiv:2012.12305, 0. Doi: 10.1613/jair.1.12590
- Lui, P. P., & Quezada, L. (2019). Associations between microaggression and adjustment outcomes: A meta-analytic and narrative review. *Psychologicalbulletin*, 145(1), 45.
- Lustig M., J. Koester (2010). *Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures*, 6th Edition. San Diego State University, CaliforniaStateUniversity, Northridge.
- Simmel, G. (1950). *The sociology of georgsimmel* (Vol. 92892). Simon and Schuster.
- Sue, D. W. (2010). *Microaggressions in everyday life: Race, gender, and sexual orientation*. JohnWiley& Sons.
- Tan, T. Q. (2019). Principles of inclusion, diversity, access, and equity. *The Journal of infectiousdiseases*, 220(Supplement_2), S30-S32.
- Windisch, S., Wiedlitzka, S., &Olaghere, A. (2021). PROTOCOL: Online interventions for reducing hate speech and cyberhate: A systematic review. *CampbellSystematicReviews*, 17(1), e1133.
- Young, J. (1981). *Thinking seriously about crime: Some models of criminology*. In.
- Waldron, J. (2012). *The harm in hate speech*. HarvardUniversityPress.